

YÖN

HAFTALIK GAZETE

TÜSTAY
TÜRKİYE'DE MASONLARIN
MEYDAN MUHAREBESİ

BASINDAN

ÇALTI

Atma, Avcıoğlu Din kardeşiyiz...

Dr. Hikmet KIVILCIMLI

Japonya'yı pek yerinde olmasa bile, Derebeylikten modern kapitalizme geçirenlerin, bir kaç savaşçı kişi (Samuray) olduğu rivayet edilir. Yön dergisinin sayılı sivil sosyalist Samuraylarından Doğan Avcıoğlu, lütfedip alçak gönüllük göstermiş. Çaltı gibi küçük bir dergide, Yön'e karşı yönetilen eleştirime karşılık veriyor. Bu, ulular ülkemizde başı başına bir terakki (Çaltı) küçümsemiyoruz. Biz küçüklerdeniz. Ve Çaltı Samsun'da çıkar. Samsun; Mustafa Kemal'in zafere erdiği gündənberi Milli Kurtuluş ilk adımı atıldığı toprak ününü kazanmıştır. Belki Avcıoğlu da, Türkiye sosyalizminin Mustafa Kemal olmak için Samsun'a «Tenezül» etmiştir. Bir ufak takımıya göre kendisi: 27 Mayıs haber alır almaz, Paris'ten Sosyalizmi koşturduğu altın kaplığı gibi «Türkiye'de Başbakan olmaya böyle azim-üz-rezim ile gömüştü. Yadırgamadık. Tersine neçe ünü başbakanları Avcıoğullarımızın tüylerine değilmeyiz; en susturulu başbakanları onların ayaklarına layık sağlamı ayakkanı dahi saymayız, bize kalsa. Şaka etmiyoruz; her Paris'e giden Avcıoğullarımız gibi gelseydiler, elbet şu mutsuz yurdun yüzü azıcık olsun gülerdi.)

Avcıoğlu, Çaltı dergisine olgun ve çok bilen ve ağır başlı ağabey üslubü ile şu us ve ögü dü veriyor:

«Sosyalistler arasındaki tartışmaları sevinçle karşıyoruz. Yeter ki, tartışmalarda taraflar birbirlerine söylemedikleri şeyleri söylemesinler, yapmadıkları şeyi yapmasınlar.» (Ç. 11 Ekim 1965)

Bu tek sözde iki güzel kanı var ki, güzel oldukları kadar doğru uygulanmayı da isterler. Konusun ayrıntılarından çok, metodolojisi üzerine konuşacağız:

1—Yön dergisi «Sosyalistler arasındaki tartışmaları sevinçle karşıyor» mu? Soru daha söylenirken çatallaşıyor, Çaltı'nın birincisi: «Yön dergisinin kimleri «Sosyalist» saydığına bağlıdır. Çaltı'nın ikincisi: hangi «Tartışma» ları sevinçle bağlıdır.

Örneğin, «Devletçiliğimiz» kaldırılıp «Sosyalizma» yerine geçirildi mi «Sosyalist» ler de, sosyalizm de bir çeşit kapalı tarikat gösterisi olur. Yön'ün beğenmediği «Sosyalist» olmaz. Sosyalistler «Kapıkulları» ile karışır. «Tartışma» değil değişik devletçilik teknesi içinde sosyal Umman denizine açılıp inci avcılığı yapmaya doğru yönelir.

2 — Avcıoğlu: «Taraflar, birbirlerine söylemediklerini söy-

letmesinler, yapmadıklarını yapmasınlar.» diyor. Evet. Ama, burada daha gene konu çatallaşıyor. Çaltı'nın birincisi: Tarafların birbirine söylemedikleri halde, demek istedikleri olabilir. Hele bizde, bütün sosyal ve politik kişi, akum ve partilerin ağzından ve ellerinden çıkanmış ne sözler ve işler vardır ki; söylediklerinden ve yaptıklarından çok daha söylenmiş ve yapılmışça ortadadır. Çaltı'nın ikincisi: Tarafların söyledikleri ve yaptıkları kişisel çaptarıyla belirli subjektif ölçüleriyle kalırsa, tarafların kendi ahbab çavuş meclislerinde birbirlerinin aysıplarını örtmüştük sosyalizmağabılır. Anı daha önemli olan davranış: olayların söylemedikleri varmış gibi göstermek ve gerçek ile gerçekliği ayırtlamaktır. Yoksa, kerameti kendinden menkul «Sosyalizminiz», her derde deva ebe gömeci «Devletçiliğimiz» den de beter, tarihsel ve sosyal kökleri havada bir Tuba ağacına döner; milletin deşçede açılması gözleri önünde çığ gibi büyüyen «Kadrolar» ile onları ülküleştirir «Sosyalistler». «Ab-larla doluplar» gibi kadar klensin anlamadığı Divan Edebiyatına döner; bütün «tartışmalar», «herkesi kör, alemi sersem sanan» Kadroculuk kadrolinin çıkmasına doğru yönelir.

Onun için Avcıoğullarımızın soyut formüllerine değil, onları somutça nasıl uyguladıkları dikkat edelim. Olayları teker teker ele alırken içtenliğini yitirmeyen Avcıoğlu «ideoloji» yapmaya girişince «pek iktidarcı bir Yön terminini kullanalım.» «Sorumsuz» kalıyor. Örneğin, en dramatik yazısında diyor ki: «Özellikle az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan yeni birer gelişme tipi, marksist, leninistler gibi öteki sosyalistleri de fenersiz yakalamıştır.» Ve bu «söylediklerini» ispat için alt alta şu iki cümleleri diziliyor:

(Yön. 14 Mayıs 1965)
Birinci cümle: «Marksist teorisyenler, son yıllara kadar Milli Kurtuluş hareketlerini küçümsemekte devam etmişlerdir.»

İkinci cümle: «Gerçel teorisyenler, emperyalizme karşı olmaları dolayısı ile milli kurtuluş hareketlerine önem vermediler.»

Teorisyenler «Öneme» verdikleri şeyi nerede, nasıl «Küçümsemelerdir?», Avcıoğlu, teorisyenlerin «söylediklerinden» bir tek satır anmıyor. Buna karşılık, başka ülkelerin iktidarcı çocukları bile bir hakikat biliyorlar: «Teorisyenler» 19

uncu yüzyıl sonundan beri; serbest rekabetçi Kapitalizmin tekelci emperyalizme döndüğünü açıklamışlardır. Emperyalizmle birlikte Toplum karakteristliğinde temelli değişmeler olmuştur.

1 — Yirminci yüzyıl dünyasına bir tek toplum biçimi kapitalizm düzeni şartsız kayıtsız egemen olmuştur. Emperyalizm bir dünya padişahlığı gibidir: içinde ayrı ayrı derebeciler gibi, sürüyle bağımsızlığın toz kondurmayan devletler birbirleriyle çatışır da. Ama, kapitalist düzene uydularını ölüde, Emperyalizmin hegemonyası altında yaşarlar. Nitekim bugün, Emperyalizmden daha Enternasyonalci kinse kalmamıştır. Sözde «Milliyetçi» geçlenen ırkçılar, faşistler: Hitleri ve Musoliniyi, yahut Consonu gördüler mi, tavuk gibi altına yatmaya hazır kormopolit millet düşmanı kesililer. Bir vakitler, namusun fukarada kaldığı gibi şimdi de gerek verlik yalnız işçi sınıfı ve halkta gerçekten kalmıştır. Egemen sınıf ve zümrelerin milliyetçiliği de, yurtseverliği de iğreti ve göstermeklidir. Emperyalistler (kendi çıkarları için kullanamadıkları) her gerçek milliyetçi ve yurtsever hareketi karşı kanlı saldırılar yağdırmaktadırlar. Onun için, emperyalist köleliğine ve usaklığına çanak açmayan: En ufak sanayide, işçiye sahip olmayan bazı Afrika ülkeleri, sosyalizme sığınma çabası içindedirler. (Yön) daha önce Mustafa Kemal Paşa da, Kuvayimilliyeci «vaga girerken: Emperyalizmi ve Kapitalizmi» bir numaralı düşman olarak göstermişti.

2 — Neden, bunca İleri Emperyalist ülkeler dururken, geri, sömürge ülkelerde sosyalizm öncelik kazandı? Bilimsel Sosyalizmin genel teorisi bunun karşılığını çoktan vermiştir. Emperyalizmin bütün dünyayı bitişik kablir içindeki şu gibi dengeleştirince, öyle bir Toplumun bütün ekonomi ve politik krizleri (Buhranlar, Harpler, İhtilaller) toplumun duvarları en sağlam yerlerinde değil, en çürük yerlerinde patlak verecektir, ve veriyor. Emperyalist Dünyanın kriz patlatacak en zayıf noktaları: yarattığı başbaca üç büyük zıtlıkların en çok yüklü bulunduğu ülkelerdir. Emperyalizmin üç büyük zıtlığı şunlardır:

a) Anavatanlarda (Sömürgeci ülkelerde): İşçi - İşveren zıtlığı; İşçi sınıfının sosyal Demokrasiler yaratır; b) Anavatanlarla geri sömürge, yarı sömürge ülkeler arasındaki zıtlıklar: Milli Kurtuluş savaşlarını yaratır; c) Emperyalist Devletlerin kendi aralarındaki zıtlıklar: Cihan savaşlarını yaratır. Bu üç zıtlık ve sonuçları birbirinden ayrılmaz ve öncence biri ötekisinden aşağı kalmaklarını karşılıklı münasebet halinde dirler. Ancak Kadrocu sahtekârlık, bu üç zıtlığı birbirinden ayırıp, ikinciyi birinciye karşı göstererek, ikinciyi kendileri keşfetmiş gibi Patent dolandırıcılığına ve yalnız Türkiye'de kalkışlırlar. Hakikatte, Yön ideolojilerini ve Kadrocu kalpazanların iddia ettikleri gibi

emperyalist zıtlıklar 2 değil 3, tür: (Emperyalist arası zıtlıklar) da (İşçi İşveren arası) ve (Anavatan - Sömürge arası) zıtlıklar kadar gerçek ve önemlidir. Bu 3 zıtlığı birbirinden ayırdığımız gün, üçü de anlamsızlaşır. Bunu kavramak için ne Karl Kautski müstehaselerine, ne taze bitmiş Oscar Langelere lüzum yok. Teori oportada apaçaktır. Belki Avcıoğulları 3 büyük modern toplum zıtlıklarından İşçi - İşveren arasındaki birinci, Anavatan - Sömürge (İleri-geri ülkeler) arasındaki İkinci saymayı yadırgıyorlar. Bu sıra, gerçekler arasındaki objektif ve konkret münasebetlerin kendi hiyerarsisidir. Elbet her 3 Cihan Emperyalist zıtlığının ilk kör düğümü «İşçi - İşveren» zıtlığıdır ve ötekiler bundan kaynak alınmıştır. İleri Kapitalistler ülke Anavatanlarında «İşçi - İşveren» zıtlığı bulunmasaydı; o Anavatanın dış pazar ve hani madde uğrunda geri ülkeleri sömürge yapmaları zaruret olmazdı. Dolayısıyla, rakip Anavatan Emperyalist devletleri arasında sömürge ve pazar paylaşma uğruna Emperyalistler arası Cihan savaşları patlak vermezdi. Modern emperyalist zıtlıklarının kökü: İşçi - İşveren zıtlığından yola çıkmalıdır. Bunu öyle görmemek, olaylar arasındaki sebep - netice determinizmini inkâr etmek olur. Ama, bunu böyle görmek, yani tarihçe ilk sebep işçi İşveren zıtlıkları demek, öteki zıtlıkları küçümsemek midir?

Bu, tıpkı, Anavatan - Sömürge zıtlığı yanında Emperyalistler arası rekabeti Cihan savaşlarını önemsiz saymaya benzer. Yeryüzünün girâzesini bozan, en büyük imparatorlukları bir varmış, bir yokmuşa çeviren, yenmiş ve yenilmiş emperyalistleri üstüsti düşüren, Dünyanın önce altında birin, sonra yarısını sosyalizme adanan sömürge ve yarı-sömürge Asya, Afrika, Amerika ülkelerini toptan ayaklandıran Milli Kurtuluş İleri Cihan Savaşlarını hiçe saymaya benzer. Bu, ana-baba önce gelir denildi mi, çocukları yok sayıldı demliye benzer. Avcıoğullarımız, kadrocu palavralara çok yakından baka baka gözlerini kamaştırmadıkları vakit, kendileri yer yüzünde aynı hiyerarsiyi pekili fark ediyorlar ve diyorlar ki: Sovyetler Birliği olmasaydı, Süveyş kanalı millileştiren Nâsir rejimi çoktan yıkılmış ve Mısır yarı-sömürge durumuna düşmüştü. Arap dünyasında Amerikanın bir İleri karakolu durumunda bulunan ufak İsrail bunun için yeterdi.» «Yön, Kezaa, Nitekim Birinci Dünya Savaşı sonunda İngiliz - Fransız - Amerikan Emperyalistleri, Türkiye halkının kuvayı milliyetçi gücünü yok etmekte: Emperyalizmin» Bir İleri karakolu durumunda bulunan ufak Yunanistan'ı yetersiz saymıştı. Öyleyse, bu pehriz ne? Öteki «ideoloji» tartışmaları ne?

Şimdi «Fenersiz geçen» kim? İdeoloji kusurlarına Çankaysek Çinliden Hitler Almanyasından, Kral Faruk Mısırından, Mikado Japonyasından aldığı «Taktiredici tahlil» dip-

lomalarını Yön dergisini göğünde teşhir ettirenler mi? Hitler nerede? Çankaysek, Faruk nerede? Bari o kadarcığına Yön düşünemez mi? Kadrocu kargamı klavuzluğunu ciddiye alırsa Yön dergisi uluorta:

«Marksist leninistler de dahil, bütün sosyalistler bu yeni gelişmeyi aydınlatacak genel bir teoriden yoksundurlar» «Yön, Kezaa».

diyor Bu iddia hiç değilse Yön Devletçiliğinin afaroz ettiği sosyalistlere «söylemediklerini söyletmemek, söylediklerini söyletmemek.» değil midir? İnşallah bile bile atmıyorsunuzdur, Avcıoğullarımız.

★

YÖN'ÜN CEVABI

Sosyalistler arasındaki tartışmaları sevinçle karşılamaktaysak da, Dr. Hikmet Kivilcimli stili tartışmaları, sosyalistlerin sevinç verici bulacaklarından emin değiliz. Sayın Kivilcimli'nin iddialarını bir iki kelimeyle cevaplandıralım:

1 YÖN'ün kadroculuğu kaba bir yakıştırma. Zaman zaman İleri sürülen bu mesnetsiz iddiayı 4 Temmuz 1962 tarihli 29 sayılı YÖN'de kesinlikle reddetmiş ve Kadroculuğun tenkidini yapmıştık. Ne var ki Dr. Kivilcimli da önce bir şeyler vehmedip, sonra o vehimlerini cevaplandırma alışkanlığından kurtulamamıştır. Behice Boran vazdı diye YÖN nasıl Borancı olamışsa, Şevket Süreyya Aydemir yazdı diye Aydemirci elbette olmamıştır.

2 Doğan Avcıoğlu, 27 Mayıs'tan çok önce, 1955 yılında Paris'ten dönmüş ve Menderes yönetimine karşı en ön safta mücadele edenler arasında bulunmuştur. Bugün çok beğenilen Anayasanın hazırlanmasında da kararına kaderince emeği geçmiştir.

3 Dr. Kivilcimli, son 15-20 yıldır büyük önem kazanan milli kurtuluş hareketleri meselesini, müptediler için 40 yıl önce yazılmış marksist el kitaplarından, bir sonuca vardırma-dışı aktarmaları aydınlatmaya çalışıyor. Üç temel zıddiyetin varlığını sıralamak, meseleyi çözmeye yetmez. Sosyalist teori, milli kurtuluş hareketlerine «önem» verdiği halde, bunların imkânlarını «küçümsemişdir.» Uzun süre sanılmıştır ki, sömürge ve yarı sömürge, ancak anavatanı işçi - işveren zıtlığı çözüldükten sonra kurtulacaktır. Gerçekte, beklenilenin tam aksı olmuştur. Yine uzun süre inanılmıştır ki, burjuva liderliğindeki milli kurtuluş hareketlerinin başarıya ulaşması mümkün değildir. Bu düşünce de yanlış çıkmış, burjuva liderliğindeki bazı kurtuluş hareketleri, çağımızın değişen şartlarında, diyalektik bir zorunlulukla sosyalizme doğru yönelebilmisler. Bütün bunlar sosyalist teori için yeni meselelerdir. Tamamen sosyalist teorinin çerçevesinde kalmak şartıyla, çağımızda milli kurtuluş hareketlerini kansavan genel bir teori, bu meseleleri vakından bileyen ünlü düşünürlerin de kabul ettiği üzere, henüz teorisyenini beklemektedir.

aygıncay uşoç - isioç usınoç - Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu
HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ
İzmitiyas Sahibi ve Sorumlusu Yasa İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

Yasa İşleri: Güneş sokak No: 18/8 Yenışehir - ANKARA
Telefon: 17 00 00 - İstanbul Bure-su (Satış - Üst ve Abone İşleri): Mol. İstefaneri Sok. No. 22 Çarşafolu - İstanbul Tel: 22 00 70 - Posta Kutu- su 812 İstanbul.

ABONE : Bu yılki (22 sayı) 60 TL. Altı aylık (26 sayı) 120 TL. Üç aylık (13 sayı) 60 TL. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 TL'dir.

ELAN : Beher altında emti. ad 25.- T.L. dir 50. rekiz çıkacak Üst rekizimlerle kitap ünleri için özel indirimler yapılır. İlan ve reklamların yayınlamasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

Bir toplum, eğitim işlerine ayrılmış bina bulamayacak kadar yoksulluktan kıvranıyorsa, elinde yeteri kadar öğretici ve yetiştirici yoksa, o toplumdaki yüksek öğrenim kurumlarının kapılarında zaman zaman boynu bükük bir kalabalığın yığılıp kalması bir dereceye kadar normal sayılabilir. Ama, o toplumda bu bahanelerin hiçbiri ciddi olarak ileri sürülemiyorsa, iktidarı kullanan sorumluların yüzleri kızarmalıdır.

Türkiye'de bugün, üniversite kapılarına birikip kalmış kalabalıklar karşısına çıkıp bu bahanelerden bahsetmek mümkün değildir. Yüksek öğrenim kurumlarının elindeki binalar, akıllıca bir düzenlemeyle, bütün ihtiyacı karşılar da artar bile. Milyonlarca liralık beton yığınları, yılın beste ikisinde veya açık oldukları günlerin yarısında, işsiz ve ham maddesiz fabrikalar gibi bombos ve ıssız durmaktadır. Öğreticilerin sayıca yetersizliği de körükörüne tekrarlanan bir kliseden ibaret. Öğretim faaliyetleri haftada birkaç saati aşmayan, hattâ hiç ders vermeksizin *koskoca* aylar geçiren insanlar da var üniversite topluluğu içinde. Bunların bir kısmı böyle bir durumdan yakını ve kendilerine öğrenciye daha fazla meşgul olmak imkânının verilmesini isterken, bir kısmı da bilimsel araştırmalarını veya toplumla ilişkileri uğraşma görevlerini ileri sürerek rahatlarını bozmağa hiç yanaşmaz. Tıpkı bina konusunda olduğu gibi, burada da yapılması gerekli olan akıllıca bir düzenlenmeden ve bunu yürütecek iyi niyetten ibarettir.

Bir toplum, eğitimini kendi kalkınma amaçlarına göre plânlamışsa, bu amaçlara uygun olarak belli alanlarda, belli işler için, belli sayıda insan yetiştirmeğe karar vermişse, o toplumun bazı kimselere bazı öğrenim kapılarını kapatması ve onları başka eğitim kapılarına doğru itmesi yine özürsüz sayılabilir. Hattâ böylesine zorlama bir ayrılmış, bazı toplumlara için haklı ve gerekli de olur. Ama o toplumun belli öğrenim kurumlarına giriş için tesbit ettiği kontenjanlar, böyle uzun vadede amaçlara göre değil de, eldeki binaların mevcut metrekül ölçüsüne ve sıra sırasına göre ortaya konmuşsa, o toplumu yöneten sorumluların kasırları önündeki kalabalıklar karşısına yüzleri kızarmadan çıkamamaları gerekir.

DOZENSİZLİĞİN ŞAŞIRTTIKLARI

Üniversitelerarası Giriş Sınavı Komisyonu'nun 14 Kasım 1965 tarihli bildirisini, bu yıl sınavlara girenler arasında, zaten üniversite öğrencisi olmalarına rağmen sırf fakülte ve okul değiştirmek amacıyla yeniden başvurmuş adayların havli çok olduğunu ortaya koyuyor. Eğitim belli amaçlara doğru yönelmek isteyen herhanesi bir kontenjan sisteminde, kendi isteklerine bağlı olarak su veya bu yöne çevrilmiş olan insanların, daha sonra alandan alana kavma eğilimi göstermelerini bir dereceye kadar normal saymak mümkün. Ama Türkiye'de bugün fakülte fakülteye okuldan okula kavma eğilimleri böylesine bilinen bir yöneliş çabasının tahvil tankileri olmaktan çok uzak. Tam tersine, öğrencileri buldukları yerlerde huzursuz eden sev. gelecek bakımından kendi körpe kafalarında bile kolaylıkla sezi-leyebildikleri ihtiyaçlar ile onlara

rastgele verilmiş olan okuma imkânları arasında tam bir bağlantı kuramamaktır. Bu bağlantı, resmi makamlarca, geleceğin ihtiyaçları şöyle dursun, bugünkü ihtiyaçlar bakımından da kurulabilmiş değil. Adliye koridorları avukat kalabalığından geçilmeyen bir toplumda, hukuk fakültelerine ayrılan öğrenci kontenjanları binlerle ölçülmekte, doktor, mühendis veya teknisyen yetiştiren kurumların kapılarında «gizli» yığılmalar olmaktadır. Görünürde bu yığılmalar sanki bütün kapılar önündeymiş gibi. Yüksek öğrenime girmek isteyenler son yıllarda o derece büyük bir panik içindeydiler ki, onlar için ilk ağızda önemli olan, isteklerine veya gelecekteki ihtiyaçlara uygun bir yere girmek değil, her ne pahasına olursa olsun, «girmek» tir. Böyle olunca, kontenjanı büyük, girişi nisbeten kolay yerlere hücum daha da artmakta, kalkınma amaçlarıyla eğitim imkânları arasındaki ilgisizlik bütünüyle belirli hâle gelmektedir.

Üniversite, ne yans ki, bu konuda kendine düşen görevi yerine getirip amaçlarla imkânlar arasındaki bağlantıyı kuramamıştır. Aslında, düşünce özgürlüğü ve serbest eğitim açısından alınması gereken özerklik, yanlış bir anlayışla, devlet bütçesinden verilmiş paraları rahatça kullanıp kaptırlara göre ve plânsız hareket edebilmek şeklinde anlaşılmalıdır. Gerçi, üniversite özerkliğine rağmen, devletin elinde, yüksek öğrenimi şu veya bu yöne çevirebilecek mali imkânlar ve gerekli kaldıraçlar hâlâ vardır. Ama, burada da tehlike, aynı imkânların ve kaldıraçların bilinçli bir yüksek öğrenim politikası için değil, düşünce özgürlüğünü ve iktidardakilerin işine gelmeyen serbest eğitimi boğmak için kullanılmasıdır. Mesele, burada da, dönüp dolaşp iktidarın temel niteliğine dayanıyor. İktidarların halktan yana iktidarlar olacağına kesin şekilde inanmadıkça, herhangi bir düzenleme tedbirini gönül rahatlığıyla sövliyemiyor insan. Bu kısır döngü de böylece sürüp gidiyor.

DERİNDEKİ FACIA

Üniversite kapılarındaki yığılma, aslında, bütün eğitim dâvâmı-

zın daha somutlaşmış ve sembolik bir görüntüsü. Gerçek facia, çok daha erken ve çok daha derinlerde başlamaktadır. Parlayabilecek zekâları olduğu hâlde, ilköğretim görmedikleri için dağ başlarında çoban kalıp kaybolanlar, ailelerinin imkânları elvermediği için mahalle bakkalının yanında çırak duranlar, geçim güçlüğü dolayısıyla lise diplomasıyla yetinip küçük memur olmak zorunluluğuna katlananlar, yüzbinlik, milyonluk gösteri yürüyüşleri hâlinde gözlerinin önünden geçip toplumun yüzüne tükürmüyorlar mı? Beceriksizliğimizin, vurdum duymazlığımızın halktan kovuk yönetimler pesinde sürüklenişimizin en büyük günahı onlara karşı.

Bu yıl, daha önceki yıllarda olduğu gibi, üniversite kapılarında takılıp kalanlar, eğer yedi-sekiz bin lirayı bir araya getirebilirlerse, kendilerine daha yukarı seviyedeki «eğitim tüccarı» nın, yani özel yüksek okul işleticilerinin kucağında bulacaklardır. Türkiye'deki iktidarlar, kendi yetersizlikleri ve halktan uzak kalışları yüzünden, eğitim alanında bile zorla milyon yetiştirmeyi başarabilmişlerdir.

AÇILMASI GEREKEN KAPILAR

Etyordamıyla bulduğumuz geçici çareleri bile yavaş yavaş bırakmışız eğitim alanında. 1945 ten önce çok daha geniş şekilde uygulanan «devlet adına parasız yatılı öğrenci okutma» yolu, nüfus artışına oranla gitgide daralan bir ölçüde uygulanmış. Beş yıllık plân, bu konuda yeni bir canlanma ve artışı öngörmekteydi. Ama, bu konuda da plân amaçlarının bir hayli gerisinde kalmıştır.

Üniversitelerarası giriş sınavı usulü, varlıksız aile çocuklarının Ekim ayını büyük şehirlerdeki yarışma maratonuyla geçirmelerini ve lüzumsuz masraflara girmelerini önlemiştir ama, öte yandan da, mekanik kolaylık ve mutlak adalet sağlamak endişesiyle, onlar aleyhi-

ne işleyebilecek durumlar da yaratmıştır. Testlerde sorulan soruların özel okul ve büyük şehir çocuklarına prim veren tercüme kokularından, çevresel etkilerden arınması daha havli zaman alacak. Ama, ne kadar caba gösterilirse göz terilsin, ellerinde olmayan koşullardan ötürü kötü yetmişmiş insanlarla iyi yetmişmişleri aynı elekten geçirmenin ortaya çıkaracağı «görünmez adaletsizlik» herhalde bu safhada ortadan kaldıramıyacak. Üniversiteler, bu toplum kurbanlarına belli kontenjanlar tanımak ve onları yetiştirici sınıflarda gerçek üniversite eğitimine hazırlamak görevini olsun yüklenmelidir.

Üniversitelerarası Giriş Sınavı Komisyonu'nun bildirisini, sınavlara katılanlar arasında 7 043 kişinin üniversiteyi bitirme yasının üstünde olduğunu gösteriyor. Bunların «nası meraklısı», «asker kaçığı» falan olduğunu söylemek meselevi kolay tarafından almak olur. Rakamlar, üniversite seviyesinde de bir «yetkinlerin eğitimi» meselesinin varlığını ortaya koyuyor. Çalışan ve aile geçindiren insanlara da, gece üniversiteleri yoluyla yüksek öğrenim verebilmek, eğitim alanında onlara karşı toplumca islediğimiz günahları biraz hafifletebilir. Sorumlular, yalnız beğenmedikleri sosyalist ülkelerde değil, Batı Avrupa'da bile beton yığınlarının gece geç saatlere kadar ışıldadığını, nasırlı ellerin oralarda kitap sayfaları çevirdiğini unutmamalıdır.

Ama diyebilirsiniz ki, bütün bunları yapmak için halka inanmak, halktan gelecek taze kanı aydınlık ufuklara yönelmiş bir Türkiye için asil itici güç saymak gerekir. Yoksa, kurulu düzendeki aksaklıkların yıllar yılı sürüp gitmesinde sayısız faydalar görenler açısından mesele çok basit: onlar için, fakir halkın çocuğunu imam-hatip okuluna, kendi oğlunu da Avrupaya yolladıktan sonra, eğitim dâvası halledilmiş olur.

Mümtaz Soysal

MEMURLARA OYNANMAK İSTENEN OYUN

Memur maaşlarına dokunmadan milletvekili ödeneklerine zam yapmanın çareleri aranıyor!...

Demirel iktidarının programında, Devlet Memurları Kanununun maaş hükümlerini yürürlüğe koymak yönünde hiçbir açık vadin bulunmaması, sayısı varım milyona yaklaşan büyük bir memur kütlesini endişeye sürmüştür. Gerçi, Devlet Memurları Kanunu sadece iktisadi devlet teşekküllerinin ve mahalli idarelerin memurları dâhilinde kapsamaktadır ama, mali hükümlerin yürürlüğe sokulmaması ihtimali, maaş kaynakları ne olursa olsun, bütün kamu görevlilerini umutsuzluğa sevk etmiştir. Gerçekten tepki Devlet Memurları Kanunu gibi, önümüzdeki aylarda parlamentoya sevk edilecek olan İktisadi Devlet Teşekkülleri Memurları Kanunu ile Mahalli İdareler Memurları Kanunu tasarıları da, memurluğa giriş, terfi, disiplin gibi konulardaki buzluk düzenlemelerin yanında, *asıl önemli bir nokta olarak, iyakate dayanan bir maaş rejimi getirmek amacıyla gütmektedir.* Maaş rejimiyle ilgili bu hükümler yürürlüğe konulmadıkça, yapılan öbür düzenlemeler geçim sıkıntısı içinde bulunan memurları bakımından pek birşey ifade etmemektedir.

Yeni hükümet, geçen dönemde Devlet Memurları Kanunu tasarisinin yüksek memur maaşlarına mebus maaşları arasında kurulan bağlantı sayesinde süratle çıkarıldığını gayet iyi bilmekte, memur maaşlarını artırarak mebus maaşlarını arttıranak parliamento üyelerini de tatmin etmenin çarelerini düşünmektedir. Programda bu çarelerin neler olacağını belirten bazı belirtilere rastlamak mümkündür. Gerçekten, memur maaşlarından hiç bahsetmeyen program, Askerî Personel Kanununun mütalaka çıkarılacağını ve üniversite öğretim üyelerinin maddi durumlarının mütalaka düzeltileceğini söylemektedir. Böylece, yüksek subayların ve kıdemli profesörlerin artırılması maaşlarını «en yüksek devlet memuru» maaşı olarak almak ve bu voldan Anayasa metnini ihlal etmeden mebus maaşlarını yükseltmek imkânı bulunacaktır.

Mebus maaşlarını bu şekilde arttıran, memur maaşlarında önemli bir değişiklik öngörmek yolları da düşünülmektedir. Şimdilik en muhtemel görüş buhane, gerekli sınıflandırmanın yapılamaması ve sınıf tüzüklerinin hazırlanamaması olmasın bahanesidir. Bilindiği gibi, Devlet Memurları Kanunu, doğrudan doğruya sınıflandırma yapmama ve bu işi Devlet Personel Dairesinin kurumlarca ortaklaşa hazırlayacağı tüzüklere bırakılmaktadır. Bu, istendiği zaman istenildiği kadar uzatılabilecek muazzam bir iştir; ama, niyet ettikten sonra, sınıflandırmayı hızlandırıp bir an önce bazı metinler tesbit etmek, gerekli tüzükleri sonraya bırakarak mali hükümleri hemen yürürlüğe sokmak da mümkün değildir. Şimdilik hükümetin tercih ettiği yol, birinci yoldur. İşlerin cabuklaştırılması için ne Devlet Personel Dairesine gerekli direktif verilmis, ne de kuramların sınıflandırma işinde daha hızlı bir işbirliği göstermelerini kendilerine uyarı yapılmıştır. Hükümet, bir bakıma, işlerin yavaşlığından memnun gözükmemektedir, çünkü, böy-

lece, Mart ayında, sınıflandırmanın henüz yapılmadığını söyleyip mali hükümleri yürürlüğe sokmamak mümkün olacaktır. Fakat, genel memnuniyetsizliği önlemek için, maaşlara küçük bir yüzde oranında sembolik zam yapmak ve bugünkü adaletsizlikleri olduğu gibi devam ettirmek yoluna da gidilebilir. Oysa, Devlet Memurları Kanunundan beklenen şey, maaşlara üstünlük bir zam getirmesi değil, memur kütlesi içinde «eşit işe, eşit ücret» ilkesini kurabilmesi ve memurları görüldükleri işlerin ağırlığına uygun bir refah seviyesine ulaştırabilmesiydi.

Asma Köprü ve Morrison!

Devlet Memurları Kanunu ile asgari geçim indiriminin uygulanmasını dahi erteleme yollarını arayan Demirel İktidarı, ilk iş olarak, 1960'tan önce Menderes Basınıın sayfalarını süsleyen İstanbul'un asma köprü meselesini ihya etti. Köprü'nün o tarihlerde bir Amerikan firmasına projesi dahi yapılmıştı. Ama meseleye, uydurma temel atma törenlerinin düzenlendiği bir dönemde, sadece bir seçim oyunu olarak bakılmaktaydı.

Şimdi öyle görünür ki, asma köprü işi ciddi olarak ele alınmaktadır. Başbakan Demirel, ünlü Morrison firmasının temsilciliğini yaptığı günlerde, işi icabı, asma köprü meselesi ile ilgilenmiştir. Zira Morrison firması, asma köprü işine taliptir ve ihaleyi alabilmek için büyük imkânlarla sahiptir. Daha fol yok, yumurta yok iken, Morrison firması, temsilcisi Demirel'in de tavassutu ile, Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarı Nezih Devres'i Portekiz'e davet etmiş ve ona Morrison'un Portekiz'de inşa ettiği köprüyü göstermişti. Ereğli Demir - Çelik tesislerinin demir kazık işini başarıyla yürüten Morrison firmasının asma köprü ile yakından ilgilenmesi, Menderes döneminden miras kalan bu mesele için artık olumlu yola airdiğine inanmamız için yeter nedendir. Zira Morrison firması, tuttuğunu koparmakla ün kazanmıştır.

Senatör dostumuz Javits!

New York Senatörü Javits'in yurdumuza gelebilmesi, doğrusu büyük bir cür'ettir. Bol sayıda Rum seçmeni olan Senatör, geçen yılki Amerikan seçimleri sırasında, Rum oyu toplama amacıyla Türkiye'ye veriyordu. Javits'in hezeyanları o zaman Türk basınına da aksetmişti. Ama «Hafızın beşer niyan ile malûdür» kanunu işledi ve Senatör, Türk - Yunan dostluğunun kurtarıcısı rolünde Türkiye'ye geldi. Senatörün elindeki bal kasesi, «Size turist yollayacağız, Türk - Yunan ortak projelerinde teknik yardım yapacağız» gibi pek külfetli olmayan tatlı vaadlerdir. Buna karşılık, Türkiye ve Yunanistan yeniden sarmaş - dolaş olacaklar ve Kıbrıs meselesine bir çözüm yolu bulacaklardır. Rum dostu Senatör Javits'in Kıbrıs meselesinde bir cins arabulucu luk misyonu ile geldiği anlaşılmaktadır. Senatöre Atina'da «Türklerle ve projelere evet, ama Kıbrıs meselesini bununla karıştırmayın, o iş ayrı» denil-

Çetin Altan

Çetin Altan'ın demir karaborsası meselesini Meclis kürsüsünden ortaya atması, sık sık görülen bu olayın önem kazanmasına yol açtı. Başbakan Demirel, mücerret iddialarla yetinilme yip ismi verilmesini istiyordu. Başbakanın bu isteğini yerine getirerek, uzun süredir dedikodu yapılan ciddi bir iddiayı doğruluk derecesinin tesbitini Hükümete bırakarak açıklıyoruz:

İnşaatın ham maddesi sayılan yuvarlak demirin demirin kilosu, 1964 Haziranında 140-170 kuruştur. Bu demirin tek önemli imalatçısı Karabük, 10 kuruş zam yaptıktan fiyat Mart 1965'de 150-175 kuruştur. Haziran 1965'de, fiyat yükseleceğini gerektirecek nedenler yokken demirin kilosu 210-240 kuruşa fırlamıştır. Üç ayda yüzde 50 fiyat artışı vardır. Bu, bazı açığöz firmaların üç ayda 20-30 milyon lira aşktan kazanç sağlaması demektir.

Hikâye Nisan'da başladı. Karabük'ün elinde bulunan inşaat mevsnini ihtiyacı karşılayacak ölçüde demir stoku var (35 bin ton civarında). Satış fiyatı ise fabrikada 160, demir tüccarında 165-170 kuruş kadar. Yani her şey normal. Derken bir takım «tesadüfler» birbirini kovalamaya başlıyor: Karabük Demir Çelik Fabrikaları Genel Müdürü, Sanayi Bakanı Ali Nail Erdem'e çıkıp «Beyefendi, elimizdeki stokları eritme miz gerek, ne yapalım?» Ba-

miştir. Rum seçmenlerinin ağır baskısı altında bulunan Senatör de, Atina'nın pek hoşunu gitmiyecek tekliflerle ortaya çıkmak gâfletini elbette göstermiyecektir. Rum seçmenlerine hesap vermek zorunda bulunan Senatör, ister istemez Türkiye'nin sırtından Atina'ya tatmine çalışacaktır.

Javits gibi Rumlardan yana olduğunu açıkça belirtmiş bir kişinin Türk - Yunan dostluğu nu tamir ile görevlendirilmesi büyük bir gaflettir ve açıkça Türkiye'ye hakarettir.

Rum dostu Amerikalı Senatör, «Demirel ile karşılaştığım zaman niye bu zaferi (secimler) kazandığımı anladım. Türkiye için büyük işler yapacak kabiliyette bir insan, serçekten değerli, beni etkiledi» diyerek, Başbakanı da hizmet etmiş olmağı.

Secaat arzeden Amerikalılar

Amerikan makamlarının Türk toprakları üzerinde nasıl bir saltanat kurdukları YÖN'ün işçi ücretleriyle ilgili bir yayını dolayısıyla açıkça ortaya çıktı. 29 Ekim 1965 tarihli sayımız da, 1950'den 1964 yılına gelinceye kadar, Amerikan Askerî Yardım Heyetine bağlı işyerlerinde çalışan Türk işçilerine ve memurlarına yükürlükteki Türk kanunlarına emredilen pazar

DEMİR KARABORSASI MESELESİ

İsimleri Açıkıyoruz:

kan, mesele ile meşgul olacağıni söylüyor. Aslında Nisan'da stok eritme diye bir mesele olmaması gerekmektedir. Karabük, her halde nakit sıkıntısı dolayısıyla bu yola gitmiştir.

Aynı günlerde Sıtkı Akın, Osman Düşüngen, Burhan Balkanlı adlı üç demir tüccarı bir araya gelerek, 3 milyon lira para topluyorlar. Sonra Y. K. Bankasından 5 milyon kredi alıp ellerindeki parayı 8 milyon liraya çıkarıyorlar. Ancak banka krediyi şu şartla veriyor: Normal faiz ve ödemenin dışında, bu kredi sayesinde sağlanacak kârın yüzde 25'i bankanın olacak... Banka, ayrıca kredinin kullanım şeklinin ve mal satımının da kontrol yetkisini üzerine alıyor.

8 milyon sağlayan Sıtkı Akın, Osman Düşüngen ve Burhan Balkanlı üçlüsü, Bakan - Genel Müdür görüşmesini izleyen günlerde, Karabük Satış Müdürünün karşısına çıkıyorlar.

«İşte 8 milyon lira, karşılığın da 5 bin ton inşaat demiri istiyorum» diyorlar. Muamele tamamlanıp mukavele imzalanıyor. Üç tüccarın satış müdürüne ayrı bir teklifi daha var. Gelecek 4 ay için, siparisten vazgeçme hakları mahfuz kalmak şartıyla, beşer bin ton demirin kendilerine ayrılmasını istiyorlar! Satış müdürü, bu apaçık karaborsa teklifini reddediyor.

Bir çırpıda 8 milyon lira hak alınması, demir piyasasında alışılmış iş değildir. Bu se-

deple, üç işbilir tüccarın davranış, öteki büyük tüccarları da harekete geçiriyor. Tath karaborsası kârları ümidiyle, herkes fabrikaya üşüşüyor ve Mayıs ortalarında Karabük'te demir kalıyor.

Kilosu ortalama 160 kuruştan alınan 30-35 bin ton demir ise piyasada 225-240 kuruştan satılmaya başlıyor. Böylece normal olarak yüzde 10 ile çalışan toptancıların kârı bir çırpıda yüzde 50'yi aşıyor. 35 bin ton demire açılan sağılanan kazanç, asgari bir hesapla 20-25 milyon liradır.

Demir karaborsası daha eski yıllarda da görülmüş, fakat hükümetler Doğu Blokundan acele demir ithal ederek fiyatları geriletmeye yoluna gitmişlerdir. Ne var ki bu yıl, ithalat gecikmiştir. Doğu Blokundan demir ithalinde bir cins tekel durumuna sahip bulunan Transtürk, demiri bu yıl nedense Temmuz ve rine 15 Eylül'de getirtmeyi uygun bulmuştur.

Karabük'teki üretim artışı da nedense gecikmiştir. Kontine tâ bir edilen ek tesis, Genel Müdürün üç ay önce belirttiğine göre, Temmuz başında işletmeye girecekti. Tesisler işlerse üretim artacak, fiyatlar düşecektir. Fakat, tesisin işletmeye açılış tarihi de, Transtürk ithalatı gibi, Eylül'e kalmıştır.

Karaborsa iddiası kısaca bundan ibarettir. Şimdi Demirel'in meseleye el koyarak, gerçekleri en kısa zamanda ortaya çıkarmasını beklemekteyiz.

da, Ankara'daki TUSLOG karargâhının hak sahiplerinden birinin müraعاتı üzerine bu Kasım ayı içinde verdiği cevabın kâşesini yayınlıyoruz. Müraعات sahibini CIA'nın hissmından korumak için gerekli yerlerini kapattığımız bu mektubun tercümesi aynen şöyledir:

BİRLEŞİK DEVLETLER HAVA KUVVETLERİ (USAF) 30. TUSLOG MÜFREZESİ Karargâhı

Atatürk Bulvarı, 229

Kavaklıdere, Ankara

Konu: Tiraza cevap

Mr

Yenişehir, Ankara

1. tarihli mektubunuzun karşılığıdır.

2. İşçilerin hak talepleri için nihai tarihin 30 Haziran 1964 olduğunu ve bu tarihten sonra hiçbir müraعاتın dairemizce kabul edilmediğini bildiririz.

3. Hak talebiyle ilgili mektubunuz hiçbir işleme tâbi tutulmadan ilişikte size iade edilmektedir.

Saygılarımla

JAMES D. THRASHER

Sivil Personel Müdürü.

Dahast var: Amerikan makamları, hiç kimseye resmen duyurulmamış bir tarih olan 30 Haziran 1964'den sonra müraعات edenlere paralarını vermemekle kalmamışlar, tesadüfen o tarihten önce müraعات ede-

İsmet Paşa, Rejimi ve Ötesi

İsmet Paşa CHP Genel Başkanı olarak çekilecek midir?

Seçimlerden önce, Cumhuriyet Genel Yayın Müdürü Evcet Güresin bu yolda bir soruyu İnönü'ye yöneltmiştir. Evcet Güresin açıkladığına göre İsmet İnönü seçimlerden sonra çekilmeyi düşünmüyor değil. Ancak seçim sonuçlarının kötü olması halinde ne yapacaktır? Paşa'yı asıl düşündüren bu idi. **Zira CHP'yi zor durumda bırakıp çekilmek zor zamanlarda vazifeyi bırakmamak iftihadına ve inadına sahip İsmet Paşanın ilkelerine sığınmazdı.**

Seçim korkulan biçimde sonuçlandı. Halk Partisi yirmi yıldan beri tuttuğu ölçülerin altına düşerek kesin bir yenilgeye uğradı. Dünyanın her yanında böyle sonuçlardan sonra siyasal partilerin içi karışır. Yanlış yenilgi sebepleri aranmaz, suçla ödetmek için kelle de aramaz. Karşılıklı ithamlar parti içindeki çatışmaları kuvvetlen direrek su yüzüne çıkarır.

İsmet Paşa ile Halk Partisinin ilişkileri şüphesiz başka partilerle liderleri arasındaki münasebete benzemez. İsmet Paşanın parti içindeki ve dışındaki söz götürmez ağırlığı, Halk Partisi içindeki itisimleri Paşanın altındaki bir seviyede bırakmıştır. Buna rağmen çok partili rejim tecrübesinin yirminci yılında, şimdiye kadar bir tek seçim kazanamamış CHP'nin uğradığı ağır yenilgi suçlamaları İsmet Paşaya kadar uzandı. Esasen Halk Partisi içindeki muhafazakar çevreler, ortanın solu hikâyesinden hiç hoşlanmamışlardı. Parti içindeki kişisel rekabetlerde çok ortanın solu prensibi üstünde konan «ürütüler» seçim sonunda **İktidarı CHP'ye** verdiler.

CHP, acaba ortanın solu diye tanımladığı yoldan dönmek mi idi?

Sağduyu sahibi kişiler Halk Partisi ile Adalet Partisini te-râzinin aynı kafesine koymak gâflerinde bulunmuyorlardı. İnönü'nün partisi, petrolden maddelere, vergi açıklamasından servet beyanına kadar Adalet partisinden ayrılan bir tutum takınmıştı. Dış politika da başmuculuğu doğru ilk adamların kontrolüne geçireceklerdi. Bütün bunları gözlemlemek için memleket aydınlarının ya realiteyi değerlendirmekten yoksun, ya da saplantılar için de olmaları gerekti. Türkiye gibi az gelişmiş bir ülkede emperyalizme karşı mücadelenin ağır koşullarını değerlendiren aydınların Halk Partisi içindeki gelişmeleri ilgilile izledikleri muhtemeldir.

Koçuş, bir yazılı soru ile Dışişleri Bakanlığından Amerikan işleri hakkında bilgi istemişti. (Milletvekilleri kanamam mümkün değil. Çünkü 15 Kasım 1965 günlü Milliyet'te çıkan bir haberde «İkili anlaşmalar arasında bulunan ve egemenlik haklarımızı rencide ettiği ileri sürülen anlaşmaların hangileri olduğunun bilinmediğini, gözden geçirme sırasında bu hususun ortaya çıkacağını belirten Dışişleri yetkilileri»nden söz edilmektedir.) 10 Ekim'den önce de milletvekilli olanların kolayca hatırlayacakları gibi, içinde bol bol (işgal) sözü geçen sorununun metni şöyle idi:

1 — Türkiye'de muhtelif anlaşmalara dahil olduğumuz ittifak grupları şayetlerinden veya

Bu hafta içinde CHP, gençleriyle yaptığı sohbette İsmet Paşa kesin konuştu. Ve daha önceki konuşmalarını tamamlayarak girilen yoldan dönümlü yedeğini açıkladı. Parti olarak görüşlerini ortaya koymuşlardı. Ama doğru'lar halka anlatılmamıştı. CHP'nin hakkı olduğu zamanla ortaya çıkacaktı. Nitekim 1954'de ortaya konulan petrol görüşü aradan ancak on yıl geçtikten sonra be-nimsenmiş ağırlık kazanmış İnönü gelecekte haklı çıkacaklarına inanıyordu. Az gelişmiş bir ülke ancak devletçilikle kalkardı. Ve diyordu ki Paşa: «CHP, ben varken de yökken de prensiplerini başarıya ulaştırarak değerli bir insan hazinesine sahiptir.»

Halk Partisinin yönü seçilmeli. Ancak İsmet Paşa ile rejim arasındaki ilişkiler ne olacaktır?

Bu soruların cevabını vermek için çok daha gerilere gitmek gerekir. 1920'lerde İsmet Paşa Malatya'da verdiği bir mülakatı şöyle konuşmakta idi: «...İktisadi vaziyetimiz, genel olarak memleketi gecindirecek ve vatandaşları hazineye borçlarını ödeyecek bir haldedir.

Şimdi diğer bir suale cevap vereyim: Bu iktisadi vaziyet bollaşmazsınız hep böyle mi devam edecek? Ve biz zengin milletler gibi kendi memleketimizi imar edemeyecek miyiz? Bu suale hesaplı adamların cevap vereceğini. Bizim iktisadi vaziyetimiz bundan sonra hergün biraz daha bollaşacak ve biz memleketimizi en zengin memleketler derecesinde imar edebileceğiz.»

O günden bugüne kadar kırk yıl geçmiştir. Kırk yıl millet hayatında önemli bir zamandır. Ama maalesef Türkiye «zengin milletler gibi imar edilmemiş» bir ülke değildir. Bu konuda 1945'ten bu yana geçen yirmi yıl, kaçırılmış fırsatların en büyüğü olarak tarihe geçecektir. Türkiye tam virmiş yüzeydeki meseleleri uğraşsın, ve temel meseleleri tamamiyle bir yana bırakmıştır. Sivas parti itisimleri ön planda geçmiş, parlamentoculuk gerçenlerini memleket içinde hakimiyet kurma ve sürdürme aracı olmamıştır.

Her seçim dönemi ve her seçim sonun, muhafazakarların yeni bir zaferini tescil etmiştir. Çabız reform dilekleri, muhafazakar kuvvetlerin os-

sandıklarında ağır basmasıyla yürürlüğe girememiştir. 27 Mayıs 1960 devrimine yürürlüğe konmak istenen reform fikirleri ise 10 Ekim 1965 seçimleri ile tamamen tasfiye edilmiş; İktidar, çoğunluğu kazanmasını başaran muhafazakar kuvvetlerin tam egemenliği altına girmiştir.

Böylece İsmet Paşa virmiş yıldan beri bozulduğu yerde tamir ettiği parlamentoculuğun gerici İktidara getirmekten başka bir işe yaramadığını tesbit etmiş bulunuyor.

İsmet Paşanın Halk Partisi Genel Başkanlığından çekilmesi bir anlam taşıyacaktır. O da şudur: Eğer parlamentoculuk İsmet Paşa ağırlığını koymadan dengede duruyorsa duracaktır.

İsmet Paşanın buhran anında ortaya ağırlığını koyması ve bu ağırlığın her seferinde muhafazakar güçlere yeni imkânlar yaratması belki parlamentoculuk hesabına bir başarı ama Türkiye hesabına bir kayıp olmuştur.

Oysa milli kurtuluş Savaşının unutulmaz Garp Cephesi Kumandanı ve Atatürk devrimlerinin İsmet Paşası herhalde bunun istemi idi. Yirmi yıl toplumun en geri unsurlarının yönettiği bir rejim değildi özlediği... Ancak en ufak bir reform fikrine direnenlerin yirmi yıl sonra İsmet Paşadan iktidarı devralması da İnönü'yi umutsuzluğa sürüklemiş görünmüyor. Ne var ki 1965 seçimleri İsmet Paşanın ilk defa partiye sağlam bir yön vermek istemesi çabasını kaydediyor ve ilk defadır ki İsmet Paşa temel meseleleri yüzeydeki meselelerden çok daha önemle alıyor. Bütün bunlar 1965 Türkiye'sinde politik çekişmelerin bir rejim davası haline getirecek olanları gelecekte beklenen olayları işaret etmektedir. 1950'de gelenler 27 Mayıs'a vardıkları zaman bütün dava bir rejim davası gibi gözükmişti. Bugün İktidara geçeceklerin aynı yolu tuttukları takdirde varacakları sonuç Türkiye'yi rejim davasından ötede kapılara açacaktır.

Bunun içindir ki İktidara geçenin Anayasaya aşırı bir saygıyla davranmaları önce kendileri için elzemdir. Türkiye'de bugün Anayasaya en saygılı cephe devrimciler cephesidir. Ve şüphesiz ki bu saygı karşı taraftan gelecek saygısızlığı da yoketmek anlamında bir saygıdır.

İlhan Selçuk

NOV 19 1965

Kurtuluş, Ankara

NOTIFICATION OF CLAIM ACTION

Kurtuluş, Ankara

1. Reference is made to your letter dated ...

2. This is to notify you that on June 1966 and on all days in accordance with the employee statute, and after this date no claims are being accepted ...

3. If your letter on closing is herewith returned without action.

Very truly yours,

 MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
 Devlet Personel Müdürü

Amerikan Hava Kuvvetlerinin Ankara Tuslog Karargâhının İşçi Ücretleriyle ilgili müracaatları kabul etmediğini gösteren resmi belge.

Bilmiş olanlara da ancak bir «ikrar belgesi» imzalatmak suretiyle para vermişlerdir. Bu belgede, verilen paranın vaktiyile hakları olarak ödenmemiş olan ücretlerin karşılığı değil, sadece «bir mahsupatın hesabını açma» şeklinde «bir miktar» olduğu belirtilmektedir.

Artık tam bir propaganda yuvası haline gelmiş olan Amerikan Haberler Merkezi, Amerikan işverenlerinin hakları davalarını savarken, 1 Temmuz 1964'den önceki devreye ait ücret itirazlarını «ya incelemek için meydana getirilen «Ücret İtirazlarını İnceleme Komisyonu»nun bile «lütüfen» kurulduğunu sakılmadan ifade etmektedir. Mister Anthony şöyle diyor: «Hükûranlık doktrini çerçevesinde, Amerikan Silahlı Kuvvetleri, Ücret İtirazlarını İnceleme Komisyonu kurmak hususunda bir kanunî mecburiyet altında değildi. Bu, Amerikan Silahlı Kuvvetlerinin, Türk işçilerine eşitlik ve adalet sağlamak üzere gönüllü olarak giriştiği bir teşebbüstür.»

Türk işçilerinin adalet ve eşitlik endişelerini böylece gönülden kopma bir dostluğa karşılayan Amerikan makamlarına «şükran» borcumuzu ödedikten sonra, gelelim meselelerin aslına. 1 Temmuz 1964'ten beri, Amerikan Hava Kuvvetleri ile yine Amerikan Tumpene Şirketi arasında imzalanan bir anlaşmaya göre, Türkiye'deki Amerikan Silahlı Kuvvetlerinin bütün Türk işçileri artık Tumpene şirketi tarafından ücretlenmekte ve böylece Türk işçileri Amerikan işvereni Türk memleketlerinde diğer memleketlerin kararla belirlenmiş ücretleri. Oysa, 30 Haziran 1964'te çıkarılan karar, Türkiye'deki Amerikan işverenlerindeki işverenle beraberden doğrudan doğruya Amerikan işverenleri tarafından...

Montaj Rezaleti

Otomontajın kârlı bir it-halattan başka bir şey olmadığını defalarca yazdık. Şimdi yeni bir örnek verelim:

Verdi Limited Şirketinin CJ5 modeli Jeep için devlet kurumlarına yaptığı teklif şöyledir: Gerekli Jeep aksesuarını ithal için 1485,30 dolar ödeyeceksiniz. Ayrıca yer, il malzeme ve montaj işçiliği için Verdi, 14 bin 800 lira alacaktır.

Halbuki aynı Jeep'in serbest piyasadan 1800 dolara ithal mümkündür. Böylece, gümrük harcı 16 bin 200 lira rakat bir Jeep'e, Verdi montaj yoluyla 28 bin 165 lira ödeyeceksiniz. Bunun adı da sanayileme ve dışviz tasarrufudur!

sağcı çevreler, sahte bir milliyetçilikle, Türkiye'deki Amerikan işçilerinin Türk egemenliği altında bulunduğunu iddia eder dururlar, buradaki iş ilişkilerinden dolayı işveren ayrımcılığından dolayı ayrımcılık yapıyorlar, işleri için ücretlerini düşürüyorlar, Amerikan Silahlı Kuvvetleri, Türk işçilerinin ücret haklarını ortaya koyan mahkeme kararlarına karşısında kendi egemenlik dokunulmazlıklarının kalkması arkasına sığınmaktadırlar.

Mister Anthony'ye bakarsanız o devreye ait itirazlar şimdi «lütüfen» birer birer incelenmek teymiş. Oysa, Mister Thrasher'in klişesini yayınladığımız mektubu, kapılarını halâ utandırmadan nasıl hak sahiplerinin suratına kapatıldığını açıkça göstermektedir. Çirkin Amerikalıyı milliyetçilik propagandası masraflarının pudrası bile «üzelleştiremiyor.

AMERİKAN ÜSLERİ MESELESİ

TIP Genel Başkanı Aybar, «Türkiye'de 35 milyon metre kare vatan toprağı Amerikan işçilerinin elindedir.» dediği zaman Büyük Millet Meclisinde kopan fırtına Meclis içinde dinmiş gibi görülmekteyse de Meclis dışı da ve özellikle günlük basında bu mesele gündüz kadar aydınlanmamış bir şekilde konuşulmuş ve tartışılmıştır. Başbakan İsmet İnönü'nün Meclis'te konuşmasında bu mesele hakkında konuşulanlar, Türkiye'deki Amerikan işverenlerindeki işverenle beraberden doğrudan doğruya Amerikan işverenleri tarafından...

İddia karşısında, Başbakan Demirel Türkiye'deki işçilerin NATO Andlaşması gereğince bu işçilerin emrine verilmiş olduğunu iddia etmiş, YTP lideri Alican da, hükûmetin yaptığı açıklamadan sonra TIP sözcüklerinin sözlerinin emmeleket menfaatleriyle bağdaşmayacak şekilde yalanları kapsadığını ileri sürmüştür.

Kamu oyunundan gizlenen bu meselelerin esasını parlamento üyelerinden çoğunun bilmediği anlaşılacaktır.

«Askerî işler, NATO, Amerikalılar» denince, bunların hep si bir ve aynı şeyler sanılmakta, hep si birbirine karıştırılmakta, bu karşılıklı belirli çevrelerin işine geldiği için, bir aydınlatma çabası gösterilmemektedir.

Oysa bugün parlamentoda bu lunan ve «İşgal» sözü üzerine Meclis kürsüsüne yürüten milletvekilleri hemem hemem yarı alâde vatandaşlar iken, bu yılın Nisan ayında, bu meselelerle ilgili olarak Senatör Sadi

Gerçek Saygısı

SÖZ ESKİYOR

Fethi Naci

Hep böyle oluyor artık: Türkiye'nin temel bir meselesi alınıyor ele. Diyelim toprak reformu. Günlere yazılıyor, konuşuluyor, tartışılıyor. Toprağın bölünüşü şöyledir, topraksız köylü ailelerinin sayısı şu kadardır, tarımdan sağlanan gelirin bölünüşü şöyledir.. Sonra, toprak reformunun sosyal ve politik etkileri; toprak ağalarının politik nüfuzlarına son vermek.. Sonra, «Anayasa diyor ki» ler...

Ve toprak meselesine en küçük bir çözüm getirmeden başlıyor yabancı sermaye tartışmaları. Yabancı sermayenin artık az gelişmiş ülkelere değil, gelişmiş ülkelere yatırımlar yaptığını, az gelişmiş ülkelere sadece kapkaççı yabancı sermayenin geldiğini anlatmağa çalışıyorsunuz. Sermaye birikimindeki yetersizlikten söz açarak yabancı sermayeyi çağırana yabancı sermayenin yapacağı kâr transferleri yüzünden milli sermaye birikiminin bütününe güçleşeceğini göstermeğe çalışıyorsunuz. Yabancı sermayenin sanayileşmemizi nasıl önlediğinden, montaj rezaletlerinden söz ediyorsunuz. Ayrıca, yabancı sermayenin milli ekonomi politikamıza istediği yönü vermeye çalıştığını, Türkiye'yi kapitalist kalkınma yoluna zorladığını açıklıyorsunuz. Kendi öz kaynaklarımıza dört elle sarılmaktan başka çıkar yol olmadığını belirtmeğe çalışıyorsunuz..

Sonra, bakıyorsunuz, yabancı sermaye meselesi bırakılmış bir yana, vergi adaletinden söz ediliyor. Az kazandıktan az, çok kazandıktan çok... Vastalı vergilerin oranını azaltıp, vasatasız vergilerin oranını yükseltmek..

Sonra, bağımsız dış politika. Sonra, eğitim meselesi. Sonra, sanayileşme meselesi. Sonra, işsizlik meselesi. Sonra, Ortak Pazar meselesi..

Sonra, tekrar toprak reformu. Sonra, tekrar yabancı sermaye. Sonra, tekrar vergi adaleti..

Ve bakıyorsunuz zamanla sözler eskimeye, gerçekliklerini, canlılıklarını yitirmeye başlamış. «Topraksız köylüler..» Cevap: «E, anladık birader!»

Söz, ancak kitlelere nüfuz ettiği zaman maddi bir güç haline gelir. Oysa 20 milyonu halâ okuma yazma bilmeyen ve halâ feodal kalıpların ideolojik hâkimiyetinin ağır bastığı dar çevrelerde yaşayan kitlelere söz ulaşmıyor, yazı ulaşmıyor. Geniş kitleler halâ, Hıfzı Topuz'un bir yazısında değindiği gibi, «sıfahi haberleşme»nin etkisinde. Ve haberleşmenin bu çesidi, açık bir şey, sadece statükonun korunmasına yarar.

Söz, gitmesi gerekene gidemiyor; bunun için maddi bir güç haline gelemiyor, eyleme dönüşmüyor.

Bu geri düzenin değişmesini sözün etkisine bırakıyoruz; ama kapıların çoktan tutulduğunu, o kapılardan bizim sözümüzün değil, ancak bugün hâkim durumda bulunan sosyal kuvvetlerin sözünün geçebileceğini görmek istemiyoruz.

İki yazı, üç nutukla her şeyin birden değişmesini bekleyen yok. Beklediğimiz, sözün gerçek sahibine ulaşmasını engelleyen «duman perdesi»nin kaldırılması için bize uygun, bize göre yeni yollar aramak, bulmak..

Yoksa, söyler söyler siz de bıkarınız söylediklerimizden, siz dinleyen bir avuç insan da!..

racatları yetkililer bu üslerin Amerika Birleşik Devletleri top rak kullanımını ileri sürerek red detmekte, buralarda Türk kanunlarının geçmeyeceğini söylemektedirler. Bu yüzden, yabancı üslerde çalışan işçilerimiz, yabancı bir devlete karşı cebri icra uygulanamayacağı için, A.B.D.'yi dava ederek Türk mahkemelerinden aldıkları ilamları infaz ettirememişlerdir. Gerçi sonradan hükümetin ve Türk İş'in aracılığı, sonucunda A. B.D., Türk işçilerinin alacaklarını ödemeyi kabul etmiştir; fakat bunu Türk mahkemelerinin verdikleri kararlara saygı göstererek değil, kendilerinin kurdukları bir komisyonun verdiği karara uyarak yapmıştır.

İKİLİ ANLAŞMALAR

Meselenin ikinci yanı, «İKİLİ ANLAŞMALAR»a dayanarak, Amerika'nın Türkiye'de kurduğu askeri üslerdir. TIP'in Meclisteki konuşmasından sonra, bu konuda, meseleyi yakından bilenler günlük basında açıklamalara başlamışlardır. AKŞAM'da emekli general Celâl Erikan, «Amerikan Üsleri Üzerine» başlıklı yazısında «Bu çeşit ikili anlaşmaların gözden geçirilmesi bir ihtiyaçtır.» diyor. Gene AKŞAM'da, müstafi kurmay subay İsmail Hakkı Öğüz, «Nato Üsleri Değil, Amerikan Üsleri» başlıklı yazısında, TIP'in iddiasına karşı Başbakan'ın ileri sürdüğü düşüncelerin gerçeklerle izisli olmadığını açık seçik bir şekilde gözler önüne seriyor:

«Başbakanın iddiasına göre, Türkiye'de toplam olarak 35 mil yon metre kareye varan üs arazisi NATO Anlaşması gereğince bu örgütün emrine verilmiş olmaktadır. Bu ifade karıştırdı TIP sözcüsünün beyanına yalan oluyor. Biz asıl bu konudaki Hükümet beyanının gerçekle bir ilişkisi olmadığını söylediğimiz. Türk toprakları üstündeki yabancı askeri üslerden bir kaç müstesna, hiç biri NATO Örgütü tasarrufunda değil dir. Bunlardan pek büyük bir kısmı Amerikan Hükümetine yapılan ve Meclisten bile geçirilmeyen ikili anlaşmalar gereğince bu devletin tasarrufuna bırakılmıştır. Bu satırların yazarı, NATO Örgütü içinde, Amerikan Yardım Örgütü içinde çalışmış bir eski kurmay subay sıfatıyla bu gerçeğin kamu oyna açıklanmasını bir vefadan borcu telâkki etmiştir.

«Biz burada, bir NATO subayının bu üsleri girme hakkına sahip olup olmadığını soruyoruz. Türk subayları dahil hiç bir NATO subayı, gerekli gizli tezkiriyi halz olsa bile, bu üsleri girme hakkından yoksundur. Bunlar NATO tasarrufunda olsaydı, böyle bir yasağın gereği kalır mıydı?»

Bu üslerin pek çoğu NATO ile ilişkisi olmayan TUSLOG adındaki kuruluşa bağlıdır ve bu kuruluş ulusal bir Amerikan kurumu değildir.

Öyleyse Demirel bu üsleri için NATO üsleri olarak göstermek istiyor?

Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasında yapılmış olan ve Amerika'nın topraklarımız üzerinde üsler kurmasına imkân sağlayan ikili anlaşmaların NATO'ya ek bir anlaşma şeklinde gösterilmek istenilmesinin sebebi, Devletler hukuku ve ulusal hukukumuz bakımından müteber sa yılanıyacak olan bu anlaşmalara hukukî bir görünüş verebilmek isteğidir. Gerçekten, eski ve yeni Anayasalarımıza göre, yabancı devletlerle yapılacak anlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından bir kanunla onanması şarttır. Aksi takdirde bu anlaşmalar hukuken bağlayıcı bir nitelik taşı-

mazlar. Oysa, Amerika'ya Türkiye toprakları üzerinde üs olarak kullanılmak üzere bazı arazinin terkinde imkân veren anlaşmalar hiç bir zaman Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçmemiştir. Hatta bu anlaşmaların bir kısmı Bakanlar Kurulundan bile geçmemiş, Dışişleri Bakan memiştir. Hatta bu anlaşmaların morandumlarla yetinilmiştir. Hukuk alanında Bakanlar Kurulunun ve hattâ Bakanlıkların kararnameyle ve tüzüklerle bazı hususları düzenlemeleri müm kündür, ne var ki bunlar, ve genel kanunlarla tanınmış yetkililere dayanır, ya da belirli kanunların verdiği açık yetkilere. Burada böyle bir durumun olma dığı aşikârdır.

Ayrıca, Türkiye toprakları üzerinde üsler kurması için Amerika'ya bazı toprakların terkedilmesinin bir «anlaşma»ya dayandığını ileri sürmek de, gerçekte, şekli bir savunma olmak tan öteye geçemez. Çünkü bir devletin başka bir devlet yararına egemenlik haklarından vaz geçmesi, ister zor yolu ile olsun, ister rıza ile olsun, her zaman bir anlaşmaya dayanmaktadır. Başlangıçta hukukla ilişkisi olmayan işgal ve fiili müdahaleler bile sonradan bir «anlaşma» ile sonuçlanmaktadır. 1918'de Türkiye böyle bir «anlaşma» ile bölüşülmüştü! Bunun için «anlaşma»dan söz etmenin fazla önemi yoktur. Devletler hukuku bakımından önemli olan, devletler arasında hak eşitliğine ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesidir. Bu bakımdan asıl üzerinde durulması gereken nokta, Türkiye topraklarından bir kısmını yabancı bir devlete bırakırken hukuk eşitliği şartlarına uygun olarak mı hareket etmiştir? Lehine toprak terkettili memleketin baskısı olmuş mudur? Ve bu toprak terki ulusal çıkarlara uygun mudur? İkili anlaşmalarda hak eşitliğine, eşit şartlara dayanılmadığı apaçık ortadadır. Bu anlaşmaların asıl büyük tehlikesi, Amerika'ya, bu anlaşmalardan doğan haklarını «silâh» zoru ile korumak hakkını vermesidir. Amerika, ikili anlaşmalara dayanarak, bu anlaşmaların kendisine sağladığı hak ve imtiyazları korumak için, Türkiye'ye karşı zor kullanmak hakkına sahip bulunmaktadır. Meclis kürsüsünde konuşan TIP sözcüsünün üzerine yürüyenlerin bu gerçekleri bilmelerinde ve milli haysiyetimize uygun çözüm yolunu bir an önce bulmalarında büyük faydalar vardır.

NATO İLE İLİŞKİLER

Meselenin üçüncü yanı NATO ile ilişkilerdir.

Yabancılarla olan askeri ilişkiler hep NATO çerçevesinde gösterilmekte, sonra da NATO nun savunmamız bakımından önemi sayılıp dökülmektedir. Gerçek durum nedir? Bu konso derece ilgi çekicidir. Milli LİYEYET gazetesinde çıkan «Milli Savunmamız» başlıklı yazısı son derece ilgi çekicidir. Milli Savunma meselesini milli kalkınma meselesi ile birlikte ele alan Orhan Erkanlı şöyle demektedir:

«Silâhli Kuvvetlerimizin mevcudunu büyük ölçüde azaltmak bir zarurettir. Zira bir ordunun muharebe gücünün sayıdan ziyade kumanda heyeti eğitimi, teçhizat ve silâh gücü gibi faktörlere tâbi olduğu malumdur. Çok sayıda asker beslemek çok kuvvetli olmak demek değildir. Hatta bazı hallerde zaafa düşmek demektir.»

«Üniversite mezunlarından gayrisının er olarak hizmet göreceği dikkate alınırca, tahsil durumuna göre hizmet süresinin kademelendirilmesi bir zaruret olarak ortaya çıkar. Jandarma

sınıfı hariç (Jandarmamız İçişleri Bakanlığına bağlı olarak görmekte olduğu asayiş görevi özel tedbirleri icap ettirebilir) bütün sınıflarda mecburi muvazaf askerlik süresi indirilebilir. Hâlen uygulanmakta olan eğitim sisteminin göre 18 aylık bir süre kâfidir. Bu suretle; 6 aylık bir zaman, para tasarruf edeceği gibi senede ortalama 200 bin kişinin istihsal alanında çalışması sağlanmış olacaktır.

Orhan Erkanlı, çok sözü edilen askeri yardımlar hakkında şöyle demektedir:

«Türk Silâhli Kuvvetlerinin ikmal kaynakları büyük ölçüde dış yardımlara ve ithalata bağlıdır. Milli harp sanayimiz çok zayıftır, âdeta körlenmiştir. 1948 den itibaren, muhtelif kaynaklardan gelen askeri yardımlar mamül halde alındığından, verili harp sanayinde faydalı olmamış tersine zararlı etkiler yapmıştır. Bu durum, bizi dış yardımlara muhtaç, hattâ mahkûm etmektedir. Silâhli Kuvvetlerinin ikmalî büyük ölçüde dış yardımlara dayanan bir devlet müstakil ve haysiyetli bir dış politika takip edemez, edemeyeceğini çok yakın tarihte KIBRIS misali ile görmüş bulunmaktayız.

«Ayrıca, almakta olduğumuz askeri malzeme Türk Silâhli Kuvvetlerini NATO'nun ileri karakolu telâkki eden bir stratejinin icap ettirdiği cins ve miktarlardadır. Yine Kıbrıs meselesinde görüldü ki, Türkiye kendi hudutlarını ve menfaatlerini koruyacak sınıf ve silâhlara sahip bir silâhli kuvvetlere, imkânlara muhtaçtır. Çıkarma ihtiyacı veya fırsatı geçtikten sonra çıkarma gemileri yapmak sadece bir tesellidir. Yarın havadan inirme birliklerine, gerillacılara ihtiyacımız olacak ve yeni sürp rizerlerle karşılaşacağız. Kısacası Silâhli kuvvetlerimizin ikmal kaynakları ve sistemi milli gücümüze uygun, sanayileşme plânımıza paralel bir yolda sokulmalıdır. Yerli harp sanayimiz bir plân dahilinde kurulmalıdır. NATO Anlaşmasının Türkiye'ye yüklediği vazifeler mali gücümüzün çok üstünde milli güven ilk ihtiyacımızın çok dışında ve milli kalkınmamızın çok aleyhindedir.»

Erkanlı'nın «Türkiye Avrupa'nın asker deposu olmaktan kurtarılmalıdır» diye biten yazısındaki «Benzini başka yerden gelen jetler, cephanesi gayri mevcut tanklar her şeyden önce ordu mensuplarına ızdırıp veren süslerdir» sözlerinin ortaklaşa bir duyguyu belirttiğini sanıyoruz.

Meclis'te başlayan tartışmanın yuvarlak sözlerle geçiştirilemeyeceği, tabu sayılan konuların artık tabuluktan çıktığı, her şeyin milli çıkarlarımız açısından tartışılacağı artık belli olmuştur. Bu gelişme belirli dış ve iç çevreleri tedirgen etse de her halde Türk milletinin yararına bir gelişme olduğunda bütün Türk milliyetçileri mütefektir.

Devlet Tiyatrolarında grev başladı!

Ankara'nın şehir hayatı için olduğu kadar, kimin memur kimin işçi sayılacağı tartışmaları bakımından da önemli bir grev, Çarşamba günü başladı. TOTSIS sendikasına bağlı sanatçılar Devlet Tiyatrolarında greve giriştiler ve temsil durdu.

Devlet Tiyatrosu yöneticileri, mahkeme kararına dayanarak grevin kanunsuzluğunu öne sürmekte. TOTSIS sendikası ise bir Yargıtay kararına dayanarak kanunî olduğuna inandığı grevi fiilen başlatmıştır.

«Grev gözcüsü» ünü sanatçılardan resimlerinin gazetelerde yer alması, kamu oyununu meseleye dikkatini arttırmaktadır. Bu grev, de ansız bir uzlaşma yolu bulunacağı merakla değer.

nin belli olması için halâ cevaplarını beklemektedir.

Gene geçmişte, NATO konusunda söylenen bazı sözleri hatırlatmakta fayda vardır. YÖN'ün 2 Ekim 1964 tarihli sayısında İlhamî Soysal'ın o zamanki Milli Savunma Bakanı İlhamî Sancar'la yaptığı konuşma mada Sancar aynen şöyle demişti: «NATO ilgisizliğine Türkiye'nin bir peyk olmadığını öğreteceğiz.. Ortak savunma sisteminde eşit söz hakkı istiyoruz.. Askerin çoğunu biz verelim, eziyetin çoğunu biz çeke lim, en yakın tehlike bizim kapımızda dursun, sonra da biz Paris'te oturanların, Londra'da oturanların kararını bekleyelim, olmaz böyle şey. Ortaklığın da, ortak hareketin de bir hududu, bir haddi vardır.»

Gene geçmişte, yarıbay Morrison'un bir gazinodan içkili olarak çıkıp 13 Türk erini çökmesi ve bir erimizin de ölmesiyle sonuçlanan kazayı yapması, sonra da bunun «vazife sırasında» yapıldığını gösteren ve Tuslog kumandanı tarafından düzenlenen belge ile Türk mahkemelerinden yakayı kurtarması gibi olayların birikmesi ve bunların halk oyunda haklı olarak büyük bir tepki uyandırması üzerine Milli Birlik Komitesi zamanında, vargı yetkimizi kısıtlayan bu imtiyazlı duruma son verilmesi için teşeb-

büslerde bulunulmuştu. Daha sonra İnönü hükümetlerinin de ısrarlı taleplerine rağmen Amerikalılar bu imtiyazlarından vaz geçmemişlerdir.

MESELENİN ÜÇ YANI

«Üsler, NATO, Amerikalılar» derken üç ayrı meseleyi bir birinden ayırmak gerekir.

Bunlardan biri, Amerikalılara verdiğimiz adli kapitülasyon dur.

Londra'da kabul edilen bir anlaşmaya göre NATO üyesi memleketler arasında, bu memleketlerden bizince mensup personel bir başka memlekette, görev sırasında, bir suç işlediği zaman, bu personelin yargılanması kendi memleketinin makamları tarafından yapılacak ve bu personele suçu işlediği ülkenin kanunları değil, kendi ülkesinin kanunları uygulanacaktır. Ama bu personelin suç işlerken görevli olup olmadığını kim tayin edecektir? Amerika, bu konuda kararın Amerikan askerî makamları tarafından ve rilmemesini istemiş, bunun için bütün NATO üyesi memleketleri tazyik etmiş, fakat böyle yılmaz kırtarıcı bir durumu sadece Türkiye kabul etmiştir!

Ayrıca, Türkiye'deki Amerikan üslerinde çalışan Türk işçilerinin İş Kanunundan doğan haklarının verilmemesi karşısın da Sendikaların yaptıkları mü-

Masonluğa siyaset ve ticaret Karıştıranların yenilgisi

Anglosakson Temsilcisi Mobilci Necdet Egeran büyük üstadlığı kaybetti

İTİBAR KURTARILDI

Adalet Partisi Genel Başkan adayı Süleyman Demirel'e, mason olmadığına dair sahte vesika verilmesiyle başlayan ve sahte vesikayı veren Necdet Egeran'ın Türkiye Büyük Locası Büyük Üstadlığına seçilmesiyle şiddetlenen masonlararası buhran, Büyük Loca Daimi Heyetinin geride bıraktığımız Pazar günü İstanbul'da yaptığı toplantıda çözülmüşe benzetilmektedir. 17 kişilik daimi heyet, Büyük Locanın yönetim kurulu niteliğindedir ve yılda bir defa toplanan Büyük Loca Umumi Heyetinin bütün yetkilerine sahiptir. Başlangıçta Büyük Üstad Necdet Egeran'ı destekleyen Daimi Heyet, özellikle iş çevrelerinin dışındaki genç masonlardan gelen ve Türkiye Yüksek Şurasında yankı bulan baskılar karşısında Egeran'ı bırakmıştır. Son İstanbul toplantısında, Daimi Heyetin 15 üyesi, Egeran'ı kabul etmediklerini belirtmişler ve istifalarını vermişlerdir. Büyük Üstad Egeran istifaları kabul etmemiş olarak kritik anı atlatusya çalışmıştır. Fakat 1965 Mayıs'ında Egeran lehine adaylıktan feragat ederek onun seçilmesini kolaylaştıran Büyük Üstad Kaymakamı, Yaptı Kredi Bankası Umumi Müdürlerinden Nuri Pere, bu sefer Egeran'a çekilmesi gerektiğini sert bir dille hatırlatmıştır. Aylardır her türlü metoda başvurarak koltuğunu korumak için meydan muharebeleri veren Egeran, bu durumda çaresiz, istifa zorunda kalmıştır. Şimdi Türkiye Büyük Locası Genel Kurulu toplanarak yeni Büyük Üstad'ı seçecektir. Masonluğun en yüksek organı olan Türkiye Yüksek Şurası ile girişilen şiddetli mücadele ve Masonların ikiye bölünmesi tehlikesi, böylece, hiç değilse şimdilik önlenmiş görünmektedir.

EGERAN YENİLGİSİNİN ANLAMI

Yakın dostu Demirel'in Başbakanlığa gelmesine rağmen, Necdet Egeran'ın yenilgiye uğraması, Türk Masonluğu bakımından önemlidir. Zira Egeran, Türk Masonluğunu, Dünya Masonluğunun Vatikanı sayılan İngiltere Birleşik Büyük Locasına bağlayacak adam olarak ün kazanmıştır. Kendisi İskoçya Büyük Locasının Fahri İkinci Büyük Nazırı ve Türkiye Temsilcisidir. Mobil şirketinin bir çok yetkilileri, Anglosakson Masonluğunun önemli kişileri arasındadır. Egeran, Mobil'deki mevkiinden yararlanarak, ünlü milletlerarası petrolcülerle dostluk kurmuş ve bunlar sayesinde İskoçya Büyük Locasında Fahri İkinci Büyük Nazırlığa gelebilmiş ve Türkiye Temsilcisi olabilmıştır.

Egeran bu durumundan faydalanarak Türk Locasını, İngiltere Büyük Locasına sokacak adam propagandasını başarıyla işlemiştir.

Türk Masonlarının 1909'dan beri rüyası, «Vatikan'a girmek», yani İngiltere Birleşik Büyük Locasına kabul edilmekti. 1909'da kurulan Türk Yüksek Şurasını, Fransa ve Belçika gibi Avrupa Yüksek Şuraları tanıdığı halde, İngiltere tanımadı. 1964 yılı 8 Nisan'ında yapılan son bir müracaat, İngiltere Birleşik Büyük Locası Kâtibi J. W. Stubbs'in sert bir cevapla reddedilmişti. Stubbs, Türkiye Büyük Locası Büyük kâtibi Nafiz Ekemen'e «Teşkilâtınız, İngiltere Birleşik Büyük Locası tarafından muntazam olarak kabul edilip tanışma muamelesi tekemmül edinceye kadar, bana masonik tâbirlerle hitap etmekten vazgeçmeniz daha uygun olacaktır» sanıyorum. Zira size aynı tâbirlerle mukabele etmek durumunda olmadığımızı takdir buyuracaksınız» diyor ve müracaatı hakaretsiz bir üslupla geri çeviriyordu.

Bu güçlük, Egeran'ın dahil olduğu İskoçya Büyük Locası yoluyla çözülmeye çalışılmıştır. 1959 yılında İskoçya Büyük Locası Büyük Üstadı Lord Medonald ile Büyük Kâtibi Dr. Buchan Ankara'ya gelmişlerdir. Bu ziyarette Dr. Buchan bir formül ortaya atmıştır. Formüle göre, İskoçya Büyük Locası tarafından tanınması sağlanabilecektir. Nitekim 1962'den itibaren İskoçya Büyük Locası, Mobilci Egeran'ın çabalarıyla Türkiye'yi tanımış ve 29 Nisan 1965 günü İstanbul'da, İskoçya Büyük Locasının Türkiye Büyük Locasını muntazam Masonluğa tanıtma merasimi yapmıştır. Merasimde, o zamanın Büyük Üstadı Dr. Ekrem Tok, tanıtmayı «tarihi bir olay» sayıyor ve merasime katılanları şöyle sıralıyordu: «Bugün aramızda bulunan İskoçya Büyük Heyetine hoş geldiniz demek benim için ciddi hususi bir zevk ve gerektir. İskoçya Büyük Locası Büyük Üstadı pek muhterem Lord Bruce Birader ve aynı Büyük Locanın Büyük Kâtibi muhterem Dr. Alexander F. Buchan Heyetin esasını teşkil etmektedir. Büyük Üstad Kaymakamı Dr. Necdet Egeran kardeşimiz İskoçya Büyük Locasının Fahri İkinci Büyük Nazırı ve Türkiye Temsilcisi bulunduğundan vekâleten Büyük Hatip olarak Heyete alınmıştır. Aynı zamanda gerek İskoçya'nın ve gerekse bizim obediyanımıza bağlı muhterem Robert T. Sime Birader de İzzim'den gelmiş ve vekâleten Büyük Tesrifatçı olarak Heyete katılmış bulunmaktadırlar.»

Merasimde Büyük Üstad Dr. Ekrem Tok, Atatürk tarafından milletlerarası niteliği dolayısıyla kapatılması istenen Türk Mason örgütünün, eğer Anglosaksonlarla daha önce iribat kurabilseydi, kapanmaktan kurtulabileceğini ileri sürecek kadar coşkulu: «1920 - 1922 İstiklâl Harbini müteakip ve 1923'de Türkiye Cumhuriyeti'nin ilânını takip eden senelerde Türk Masonluğunun yeniden canlandırılmasına ve Anglosakson Masonluğu ile tanışmaya tevessül ettiğimize şahit oluyoruz. Fakat bu tanıma tahakkuk edememiş ve Dünya Muntazam Masonluğunun manevi müzaheretinden mahrum olduğundan, 1935'de belki de kapanmasını önleyecek kuvvetli bir teşkilâta sahip olamamıştır.» (1)

İskoç Locasının kabulü üzerine, Türkiye Büyük Locasının dış itibarı büyük ölçüde artmıştır. 1962'den önce Türk Locasının ancak Hollanda ve Amerikan Kansas Büyük Locası gibi bir kaç örgüt tanınmıştı. 1962'den sonra Texas, Pennsylvania, Ohio, New-York da aralarında bulunan 36 Amerikan Büyük Locası ile Türkiye Büyük Locası tanışmaktaydı. Başkan Johnson'un ve Amerikan kapitalistlerinin çoğunun Mason olduğu düşünülürse, İskoç Büyük Locası yoluyla kurulan «tanıtma»nın önemi anlaşılır. Esasen İngiltere Birleşik Büyük Locasının gücü de Yvon Le Vaillant'ın 8-15 Eylül 1965 tarihli Le Nouvel Observateur dergisinde yayımlanan araştırmasında belirtildiği üzere, manevi otoritesi kadar, «İngiliz ve Amerikan sermayelerinin sağladığı ağırlık»tan ileri gelmektedir. Nitekim İngiliz Locasına kafa tutan Fransa Büyük Şark Örgütü, Harpten sonra Almanya'da nüfuzunu arttırmak bakımından İngiltere Büyük Locası ile mücadeleye girişmişti. İşgal altındaki Almanya'da, Büyük Şark Örgütü başlangıçta biraz başarı elde etmiş de, İngiltere Büyük Locası çok geçmeden durumu lehine çevirmiştir. Yvon Le Vaillant'ın yazdığına göre, «Bu-

gün Alman Masonluğunun bütün gayri menkul operasyonları İngiltere Merkez Bankasının garantisine sahiptir!». Aynı olaylar İtalya'da da görülmüştür.

İşte böyle nüfuzlu milletlerarası ilişkiler kurmanın, Türk Masonluğunun kariyerist ve kapitalist kanadını teşkil eden Egeran grubu için önemi anlaşılır. Nihayet her yerde olduğu gibi Türkiye'de de Masonluğun barış, kardeşlik, doğruluk, dayanışma gibi ilkelerine inanarak örgüte girer, çıkarıcı olmıyan, dürüst kişilerle yani sıra, onu «hayatta kolay kazanç ve başarı sağlama aracı» yapmaya kalkışan çıkarıcılar eksik değildir. Masonluğu, milletlerarası kapitalist ilişkileri güçlendirme aracı sayan Egeran için, milletlerarası bağlar özellikle önemlidir. İçte ve dışta, bu sayede büyük nüfuz sağlanacak ve kapitalist ilişkiler geliştirilecektir. Sabık Büyük Üstad Ekrem Tok; «Dünya Muntazam Masonluğunun manevi müzaheretini olsaydı, 1935'de kapatılmazdık» derken bu gücü belirtmektedir. Ayrıca çıkarıcı olmıyan kişiler de Masonluğun Vatikanına bağlanma cazibesine elbette hissiz kalmamaktadırlar. Ama buna rağmen, Türk Masonluğunu Anglosakson Masonluğuna bağlamakta hayli emeği geçen Büyük Üstad Egeran'ı, bir kısım Masonlar başlarından atmakta te reddüt etmediler. İstenmeyen Büyük Üstad, yerinde kalmak için sonuna kadar diretti. Egeran «tarihi mesajım» adını vererek, localara ve bütün kardeşlere yolladığı 7 Haziran 1965 tarihli Büyük Üstad Mesajında, «Ben gidersem, milletlerarası alanda yıkılırdız» tehdidini bile savuruyordu: «Unutmayınız ki Dünya Masonluğunun nazarları da Büyük Locamızın tesanüt ve beraberliği üzerine temerküz etmiş bulunmaktadır. Tesanütü ve disiplini gevşettiğimiz anda, Türk Masonluğunun yıkılmasına, haysiyet ve şerefine zararlar olmasına ve Muntazam Dünya Masonluğunca tanınmamızı sağlamak için yapılan 10 yıllık büyük gayretlerin heba olmasına yol açacaktır.»

Egeran'a göre, Türk Masonluğunun haysiyet ve şerefi, bile bile sahte belge düzenleyen, yabancı petrol şirketlerinin savunuculuğunu çok şeyin üstünde tutan ve ahlâk dışı kulis oyunları ile kendisi Büyük Üstadlığa seçiren bir adamın iş başında bırakılması korunacaktır! Mobilci Egeran giderse, Dünya Masonluğu da Türkiye'yi bırakırdı! Masonluk yıkılırdı! Bir Büyük Üstad bunları rahatlıkla, vüzi kızarmadan sövüyor ve böylece mevkiini koruyabileceğini limit ediyordu! Mason çoğunluğu, bu baskı ve tehditlere aldırış etmiyere Egeran'ı istifaya zorladılar ve böylece örgütlerinin son derece sarımsan itibarını korudular.

DEMİREL'E AÇILAN İKTİDAR YOLU

Bütün bu hikâye, Ankara Bilgi Locası 43 sıra numarasında kayıtlı Yüksek Mühendis Demirel'e müracaatı üzerine Mason olmadığına dair belge verilmesiyle başlar. Müracaat, Demirel'in DSI'deki selefi yüksek dereceli mason müteahhit Hikmet Turat aracılığı ile yapılmıştı. Turat, talebi, o sırada Türk Yükseltme Cemiyeti İkinci Başkanı ve Türkiye Büyük Locası Büyük Üstad Kaymakamı olan Egeran'a iletmişti. Egeran, 14 Kasım 1964 tarihli ve «Sayın Süleyman Demirel, isteğinize uyarak yapılan teklife övne, Cemiyetimizde kaydınızın bulunmadığı anlaşmıştır» yazılı bir belgeyi düzenleyip imzalamıştı. Demirel de, bu belgeye dayanarak A.P. Genel Kongresinde «Ben Mason değilim. Benim evimde her sabah Kur'an okunur»

demiş ve delegeleri mason olmadığına inandırmıştı.

Gerçeğe aykırı bir belgenin politik amaçlarla verilmesi, üstelik bu belge vesilesiyle masonların dinsizlikle suçlanması, masonlar arasında bir bomba gibi patladı. Olay, tahkik konusu yapıldı. Dernek Müfettişleri, Hikmet Turat'ı sorguya çektiler. Turat, Büyük Locanın ve Egeran'ın olaydan haberi bulunduğunu bildirdi.

Masonlar, meselenin Haysiyet Divanına getirilmesini beklıyorlardı. Ama yetkililer, Türkiye'nin kaderinde rol oynayacak büyük bir siyasi parti liderinin, yarının başbakanı da olabileceğini düşünerek Demirel'i cezalandırma yoluna gitmediler. «Bizden olmadığını söyleyen, bizden değildir» gerekçesiyle dosyanın Demirel sayfasını kapatıldılar. Yalnız Hikmet Turatı cezalandırdılar. O zamanın Büyük Üstad Kaymakamı ve İskoçya Locasının Türkiye Temsilcisi olan Egeran'a da dokunmadılar! Büyük Üstad Ekrem Tok, Kaymakamını açıkça korudu. Tok'a göre, «Kabahatli, kendi vicdanında, kendisini yargılamak, duyduğu azap ile kendi kendini mahkûm ederek islâh yolunu bulmalıydı.»

DUL KADIN ÇOCUGUNA YARDIM

Mesele bu noktada kalsaydı belki çoktan unutulmuş olacaktı. Egeran, 1 Mayıs 1965'de, yani Türkiye Büyük Locasının, İskoçya Locası tarafından tanınması merasiminden üç gün sonra toplanan Umumi Heyette bir miktar tenkit edilecek ve mesele unutulacaktı. Türkiye'de bulunan İskoçya Locası yetkilileri de Egeran'a çok yakın görünüyor ve bu «koruyucu melek» durumu, Egeran'ın işini kolaylaştırıyordu. Nitekim Umumi Heyette Refet Hakul, «Temsilcisi bulunduğum Fazilet Locası, son hâdisenin sorumlularının tesbitiyle haklarında gerekli muamelelerin yapılması yolunda temennide bulunmaktayım» karar vermiştir. Locanın bu kararını bildiriyorum.» diyordu. Egeran, bu tenkidi, «Bir dul kadın çocuğundan henden istediği yardımı yapmakla ne gibi kötü bir harekette bulunduğunu anlamaktan acizim» sözleriyle cevaplandırdı. Büyük Üstad Ekrem Tok da, «Politika dışarıda istediğini yapın, fakat bizim aramıza girmesin... Bana tevcih ettiğiniz şereflî vazifeyi, kimseyi, kırmadan, kimseyi incitmeden elimden geldiği kadar ifa etmeye çalıştım, ama siz temin ederim ki bu iki sene zarfında on vasıhtarımdan: hepimizden rica ediyorum»

Necdet Egeran

«Herinizden, yanaklarınızdan öpüyorum, herbirimizi incitmeden başka bir netice vermiyecek olan bu konuyu burada kapatacağım, artık üzerinde konuşmayalım.»

EGERAN'A AÇILAN İKTİDAR YOLU

Mesele burada kapanıyor ve 1 Mayıs 1965 tarihli toplantı tutanağı «Sükût cârî olduğu bildirildi» ibaresiyle son buluyordu. Ertesi gün seçimler vardı. Egeran'a karşı delegeler, hiç değilse onun aday olmayacağından emin olmak istemekteydiler. Ekrem Tok, Egeran'ın adaylığının kesinlikle söz konusu olmadığını söylemekteydi. Bizzat Egeran da soranlara «Hayır, adaylığım bahis konusu değil» diyor ve «Ben bir Masonu kurtarmak istedim. Bu hareketi onun için yaptım. Demirel, bugün yine başvursun, Mason olduğunu bildiğim halde, kendisine istediği belgeyi yine veririm» sözleriyle kendini savunuyordu.

Egeran'ın aday olmayacağını, Büyük Üstadın ve bizzat Egeran'ın ağzından işiten Egeran'a karşı delegelerin pek çoğu ertesi gün seçime katılmaya bile lüzum görmediler. Necmettin Sâhir Silan'ın seçileceğinden emindiler. Ne var ki, Nâsir Zeyinoğlu, Demirel, Dânis Koper, İhsan Doğramacı gibi nüfuzlu birçok masonun desteğiyle Ankara delegelerinin büyük kısmının oylarını elinde tutan Egeran, cür'ettü bir seçim oyununu tertiplemişti. Bir gün önceki sözlerini unutarak aday oldu ve kazandı. Son günlerde yayınlanan «Dünyada ve Türkiye'de Masonluk» adlı kitap, bu tertibi şu sözlerle anlatmaktadır: «Seçim günü, Egeran'ın seçilmesi ihtimali bile bütün delegeleri ürkütmekteydi...»

Ekrem Tok, seçim kulislerinde, Necdet Egeran'ın seçilmek istemediğini, böyle bir ihtimal bulunmadığını resmen belirtiyordu. Bu durumda, İstanbulluların adayı olan Necmettin Sâhir Silan tek namzet gibi gözüküyordu. Neredet Egeran, kendi hareketinde bir suç görmüyor ve bir Masonu koruduğunu, kendisine sadece vardım ettiğini belirtiyordu. Fakat hareketinin hem Masonluk kaidelerine aykır olduğunu ve hem de siyasî bir çekişmede yalan söylemekten çekinmeyen bir insanın iş başına gelmesinin memleket için ne derece yararlı olabileceğini herhalde düşünmüyordu. Hâdis, hem masonik ve hem de siyasî ahlak kaidelerine aykırı idi. Seçim günü, toplantıda çokunluk Ankaralılarda idi. Ansızın Ankaralı delegeler Necdet Egeran'ın adaylığını ileri sürdüler. Ve bu ki-

şi de, bir takım prensiplerden bahsederek, adaylığı kabul etti. Bir gün evvel Başkanlığı kabul etmeyeceğini belirten Egeran, ertesi gün yine sözünden cayıyor ve masonik ahlak prensiplerinin en büyük yöneticisi haline geliyordu. Çekişme olmayacağına inandıkları için seçime gelmeyen İstanbul delegelerinin yüzünden Ankaralılar hâkimiyeti kazandılar ve Egeran bir oy farkla başkanlığa seçildi. Sermaye çevrelerine yakın olduğu bilinen bazı locala temsilcileri de, İstanbul'a oldukları halde, Necmettin Sâhir Silan'a oy vermemişler ve çekimsiz kalmışlardı.»

Türkiye Büyük Locası Umumi Heyetinin 2 Mayıs 1965 tarihli toplantı tutanağı da bu seçim komedisinin açığı ortaya koymaktadır: «Büyük Üstad (Ekrem Tok) — Şahsım için mazaret beyan ediyorum. Lütfen kardeşlerimiz namzet göstermesinler, dedi.

Nuri Pere — Ben namzetliğimi koymuyorum, dedi ve vakitlik üzerine masonik hayatı hakkında malûmat verdi.

Fikret Çeltikçi — Necdet Egeran biraderi namzet gösteriyorum, dedi.

Necdet Egeran — Çeltikçi Kardeşime teşekkür ederim, fakat ben namzetliğimi koymuyorum.

Fuat Aydemir — Necmettin Sâhir Silan biraderi namzet gösteriyorum, dedi.

Necmettin Sâhir Silan — Namzetliği kabul ettiğini söyledi, hakkında teveccüh gösteren biraderlere teşekkür etti ve masonik hayatı hakkında malûmat verdi.

Rey torbaları dolaştırıldı. 88 oy pusulasının geldiği tesbit olunmakla tasnife geçildi: Necmettin Sâhir Silan biraderin 38, Nuri Pere biraderin 34 ve Necdet Egeran biraderin 15 rey aldıkları ve 1 rey pusulasının boş geldiği tesbit ve ilân olundu.

Büyük Üstad — Ekseriyet hasıl olmamıştır, ikinci tura geçeceğiz, dedi.

Necdet Egeran — Söz istedi, kendisi namzetliğini koymadığı halde rey vermiş olan biraderlere teşekkürle, bunu bir iltifat saydığını, ısrara rağmen yine de namzetliğini koymayacağını ve fakat kardeşler kendisine vazife vermek isteklerine devam ettikleri takdirde bunu kabul edeceğini söyledi.

İkinci tur için rey torbaları dolaştırıldı. 88 oy pusulasının geldiği tesbit olunmakla tasnife geçildi. Necmettin Sâhir Silan biraderin 32, Nuri Pere biraderin 28 ve Necdet Egeran biraderin 28 rey aldıkları

ları tesbit ve ilân olundu.

Büyük Üstad — Yine ekseriyet hâsıl olmamıştır, üçüncü tura geçeceğiz, dedi. Dahili Muhafız — Üç temsilci biraderin toplantıya iştirâk ettiklerini ve rey sayısının 91 olacağını bildirdi.

Büyük Üstad — Keyfiyeti ilân etti. Nuri Pere — Söz aldı, namzetliğimi koyduğum zaman Necdet Egeran biraderin namzetliği bahis konusu değildi, onun lehine namzetliğimden feragat ediyorum, dedi.

Üçüncü tur için rey torbaları dolaştırıldı. 91 rey pusulasının geldiği tesbit olunmakla tasnife geçildi. Necmettin Sâhir Silan biraderin 32, Nuri Pere biraderin 24, Necdet Egeran Biraderin 34 rey aldıkları ve 1 rey pusulasının boş geldiği tesbit olundu.

Büyük Üstad — Üçüncü turda da ekseriyet temin edilemediğinden en fazla rey alan iki namzet arasında, Necmettin Sâhir Silan ve Necdet Egeran kardeşlerimiz arasında balotaj yapılacak ve en fazla rey alan kardeşimiz seçilmiş olacaktır, dedi.

Rey torbaları dolaştırıldı. 91 rey pusulasının geldiği tesbit olundu, yapılan tasnif neticesinde Necdet Egeran biraderin 44, Necmettin Sâhir Biraderin 42 rey aldıkları ve 5 rey pusulasının boş geldiği tesbit olundu.

Büyük Üstad (Ekrem Tok) — Büyük Daimi Heyette kendisinden gördüğü büyük müzaheretten dolayı Necdet Egeran biradere teşekkürle vemin ettirdi ve makamına is'ad etti.

Necdet Egeran — Pek muhterem üstadlarım ve sevgili kardeşlerim, bana rey veren ve vermeyen kardeşlerimin cümlesine teşekkür ederim. Ekrem Tok büyük üstadımdan sonra bu makamı işgal etmek cidden çok zordur, onun bilgi, onun kâmil insanlık, onun sevgi ilham eden ve bizzat sevgi ile dolu müşfik kalbinin yarattığı kudsî hava kolay kolay doldurulamaz. İki sene müddetle, büyük yükü taşımak için bana müzahir olur, kusurlarıma müsamaha ile bakar, beni irşad ederseniz, hareketlerime rehber olursunuz ve elbirliği ile Türk masonluğunun yükselmesine içeride ve dışarda hakikî mevkîini almasına bütün gücümüzle çalışmış oluruz. Kâinatın Ulu Mimarından hepimize yardımcı olmasını temenni ediyorum.»

Egeran'ın Büyük Üstadlığa seçilmesi üzerine 26 delege salonu terketti, kalan 65 delege ile Daimi Heyet seçimine geçildi. Daimi Heyete Nuri Pere (Büyük Üstad Kaymakamı), Halit Arpaç (Büyük I. Nâzir), Cevat Memduh Altar (Büyük II. Nâzir), Sacit Öncel (Büyük Hatip), Nâfiz Ekemen (Büyük Kâtip), Cemal Gülcü (Büyük Hazine Emni), Hülsü Selek, Saffet Rona, Celâl Olcay, Süreyya Akalın, Galip Kardan, Safa Dikmen, Fikret Çeltikçi, Orhan Alsag, Mansur Savın biraderler seçildiler.

TÜRKİYE YÜKSEK ŞÛRASININ ULTIMATOMU

Seçimlerle beraber kıyamet koptu. «Dünyada ve Türkiye'de Masonluk» kitabı, Mason teşkilâtındaki huzursuzluğu şu sözlerle anlatmaktadır: «Masonların, Necdet Egeran'ın petrol konusundaki tutumuna ve yabancı sermaye konularına pek aldıkları yoktu. Fakat seçim olayı masonlarda bir aldatılmışlık hissi yaratmıştı, bu olay masonik faziletlerin ihlâli, mason ahlakına tecavüz şeklinde kabul edildi. Masonluk teşkilâtı büyük bir huzursuzluğa kapılmıştı. Localarda konuşulan tek konu artık bu idi.»

Hakikaten İstanbul'da 1 numaralı İdeal Locasında, Büyük Üstad'dan gelen yazıların ayakta dinlenmesi usulü olduğu ve biraderler altında Necdet Egeran'ın imzası olan bir yazıyı dinlemek için ayağa kalkmayacaklarını açıkça bildirdikleri için, gelen yazılar okunamıyordu. Durum, Büyük Üstada duyurulduğunda, İdeal Locasına yazılan yazılara başkasının imzasının konması çaresi bulundu ve böylece usule riayet sağlandı.

9 Haziranda Demirel'e hulus çakmak amacıyla yazıldığı anlaşılan mektubunda İstanbul Erenler Locasından Avukat Dr. Baki Toksal, durumu şöyle tasvir etmektedir: «Zatı üstâdanelerinin seçiminden itibaren, bildiğim kadarıyla, İstanbul Vâdisi localarında, ka naatınca haddimizle asan şekil ve nisbette, bu seçim olayı tartışma konusu yapılmakta, vapırılmaktadır.»

Tartışmanın özü şudur: (İddiaya nazaran) Bir kardeşimiz için (Demirel),

tarafınızdan, matriküler olmadığı yolunda bir belge verilmiştir; bu suretle mestegimiz politikaya karıştırılmıştır ve bundan böyle, sizin seçilme niteliğiniz yoktur.

Bu iddia ile localarımızda fırtınalar yaratılmak istenmekte ve maalesef yaratılmaktadır. Bu arada, Zatı Üstadâ nelerinin kişiliği konusunda da, burada tekrar edemeyeceğim elfaz kullanılmaktadır.

Ben kardeşiniz, bildiğim özellikleri ve muhtevası ile, mezkur belge olayının (Demirel'e verilen belge) mestegimizin politikaya karıştırılması değil; bilakis mestegimizin politikadan kurtarılması olduğuna kat'iyen inanmaktayım. Bu asil ve masonik hareketinize, sosyal durumu ve seviyesi bilinen kişilerin ağzında, bir kardeşimizin (Demirel) harici hayatı ve inkişafının önlenmesi maksadı ile, mestegimizin sakız haline getirilmesi önlenmiştir. Bunun yanında, her an lâfzen tekrar ettiğimiz yardım ve muavenet prensibi de, bir kardeşimiz için (Demirel) tatbik edilmiştir. Haddimi aştığımı bilerek arz ediyorum ki, hareket tekdire değil, ancak, takdir ve tebelle konu olabilir.»

Ne var ki Büyük Üstad Egeran'ın ancak Avukat Dr. Baki Toksal gibi gönüllü savunucular takdir ve tebci ettiler. Çoğunluk, Egeran aleyhindeydi. Nitekim Türkiye Yüksek Şûrası, localardan gelen ve Yüksek Şûrada sözü geçen Avukat Ali Galip Taş tarafından da desteklenen büyük infial üzerine harekete geçti. Egeran'ın seçim sonuçlarını bildiren 7 Mayıs tarihli yazısına, 28 Mayısta Yüksek Şûra, masonik hitap cümlesi ile selâm ibaresini dahi reddederek Büyük Üstadı tanımadığını belirten bir cevap verdi. Ultimatom niteliğindeki mektupta, «Bahis konusu seçim hakkında çeşitli kaynaklardan ve yapılan şikâyetlerden aldığımız bilgilere nazaran Mason esas nizamlarına ve ilkelerine aykırı bazı hareketler olmuş ve seçimler usulü dairesinde yapılmamıştır. Bu sebeple, seçimizi dahi tebrik edecek durumda olmadığımızı ve 13 Haziran 1965 tarihine kadar durumun düzeltilmediğini bildirmenizi üzümlere beyan ederiz» deniyordu. Yüksek Şûranın mektubu, Hâkim Büyük Amir Hazım Atuf Kuyucak ile Büyük Umumi Kâtip ve Büyük Şansölye Muhittin Osman Omay'ın imzalarını taşıyordu.

(Devamı Arka Sayfada)

(1) Atatürk, Masonların Büyük Üstadlarından Operatör M. Kemal Öke ile aralarında geçen bir konuşmada, M. Kemal Öke'nin Masonluğun millîyetçilerarası niteliğil ileri sürmesi üzerine, teşkilât kapatılmasını ve mallarının Halkvekillerine verilmesini istemişti. Atatürk ve M. Kemal Öke arasında geçen konuşmanın önemli kısmının M. Kemal Öke'nin ağzından nakli şöyledir:

«Atatürk — Kemal Bey, Masonluğun umdeleri nelerdir? Madem ki Masonluk milliyetçidir, halk çödür. Cumhuriyetçidir, Halk Fırkasının da umdeleri bundan başka bir şey olmadıkça göre, Masonluğun hikmeti vücudu yoktur. Kemal Bey, ne dersiz?»

M. Kemal Öke — Evet, memleket dahilinde realize etmek istediğiniz yüksek ideal ile Masonluğun tabiiyeti ve realize etmek istediği ideal aynı olabilir. Halk Fırkasının umdeleri memleket dahilinde vardır. İşte Masonluk bu idealin memleket bütünü haricinde ihtisarına vazta olan rasyonel bir teşekküldür. Bu bakımdan hikmeti vücudu reddedilemez. Diktatör memleketlerde Mason Locaları yıkılır, yoktur, Masonlardan hesap sorulur.

Atatürk — Peki Kemal Bey, hangi memleket masonlarının en bahtıyardır?

M. Kemal Öke — Dışarıda Masonlar sürgün ve taha edilirken Türk Millî Masonları Ulu Önderinin ve onun Hükümetinin iltimat ve müzaheretine mazhar olmakla dalma bahtıyartık duyuyorlardı. Dünyada en bahtıyar ve mesut masonların, Türk Masonları olduğuna şüphe yoktur. Masonların bu vaziyetine yakından vâkıf olan cenebi masonlar, memleketimizde masonların haline gıpta etdiklerini defaatle söylemişlerdir.

Atatürk — Reisiniz kimdir?

M. Kemal Öke — Memleket dahilinde sülh ve selâmet tavsiye eden ve bütün çihana hitap ederek bu idealin tahakkuk ettirilmesini temenni eden zatı devletlerdir.

Atatürk — Ben bu cemiyete girmem. Ben, bu kalarımın yaptığı prensiplere değil, ancak kendi prensiplerime uyurum.»

Bu konuşmadan sonraki 11 Ekim 1933'de Anadolu Ajansı, Türk Mason Cemiyetinin faaliyetine kendiliğinden son verdiğini ve bütün mallarını Halkvekillerine teberru ettiğini açıklamıştır.

Bularistan İzlenimleri: 7

KÜLTÜR
HAYATI

Fakir Baykurt

Yazarlarla yaptığım konuşmaları, onların yaşantılarıyla ilgili gözlemlerimi daha önce anlatmıştım. Bu yazıda genel olarak kültür hayatını ele almak istiyorum. Bulgaristanda kültür hayatının canlı bir görünüğü vardır. Kültür hayatı sadece Başkentte değil, dışardaki kentlerde, kasaba ve köylerde de canlıdır. Kültür evleri, tıpkı bizim halkevi gibi, fakat daha talihli ve canlı bir halde kentlere, kasabalara, hattâ köylerin çoğuna serpilmiştir. Bunların temsil ve toplantı salonları, kitaplıkları, okuma odaları vardır. Okuma odaları yaz kış açıktır. Kütüphanelerinden ayrı olarak kasabaların küçük semtlerine okuma odaları açılmıştır. Her çıkan kitap buralara düzenli olarak gönderilmekte, bir görevli, kitap alışverişini aksatmadan yürütmektedir. Büyük merkezlerdeki tiyatroları, zaman zaman dışarıya turnelere çıkmakta, her gittiği yerde temsil vermektir. Kentlere, kasabalara modern sinema yapıları yapılmıştır. Sinema seyircisi her yıl büyük ölçüde artmaktadır. Festivaller, kültür şenlikleri yurt içinde düzenli olarak yapılmakta, özel olarak yetiştirilen gruplar uluslararası şenliklere katılmakta ve çok kere üstün başarılar kazanmaktadır. Bir grup 25 Ağustos'ta Ankara'da yapılan gösterilerde büyük başarı sağlamıştı. İstanbul'da da folklor birincisi seçilmişlerdi. Halk, Maria Çolakova'ya tempolu alkış tutmuştu. Folkloru olduğu yerde, oturma halde bırakılmıyorlar. Toplayıp iletiyorlar. Geliştiriyorlar. Genç kuşaklara öğretiyorlar. Bunların içerde ve dışarda tanınmasına yayılmasına gayret ediyorlar... Yavın havası da canlıdır. Kitap satışları hızla Resim, heykel ve filmcilik alanındaki görünüşü sandığından farklıdır.

Yazarların iyi işleyen bir birliği var. Bütün ülkenin kültür hayatını etkileyen çalışmalar yapıyorlar. Dış ülkelerin edebiyatçılarıyla ilişkileri bunlar yürütüyorlar. Konuk çağırıyorlar. Çağrılan yerlere konuk geliyorlar. Yazarlar Birliğine ülkenin tanınmış, edebiyatın herhangi bir kolunda varlığını göstermiş, ciddi eserler vermiş kimseler oluyor. Bunların sayısı 300 kadardır. Kesin üyelik belli olmadan önce bir aday üyelik var. Adayların sayısı her yıl 15 miş. Üyelğe alın-

mak için iki üç yıl bekleyenler oluyor. «Genç Yazarlar Birliği» adlı bir başka dernek de yetişmekte olanları topluyor. Yazarlar Birliği onlar için seminerler, toplantılar düzenliyor. Sık sık şiir matineleeri yapıyor. Bana anlattığına göre Yazarlar Birliğinde sadece bir tek Türk üye vardır. Bu noktanın biraz ihmal edilmiş olduğunu sanıyorum.

Yazarlar Birliği, edebiyatçıların malî ve sosyal haklarını koruyor. Yazarlar telif haklarını düzenli olarak alıyorlar. Bütün yayın işleri devletin ya da meslek birliklerinin elinde olduğu için, herhangi bir aksama olmuyor. Ünlü, çok satan yazarların telif hakkı yüksek oluyor. Eserleri çok satan yazarlar sadece yazılarıyla geçiniyorlar. Ama bunların sayısı 10 kadar. Bütün Bulgar halkının günde 8 saat çalışması yanında, yazarlar günde dört saat çalışıyorlar. Ve durumlarına uygun bir işe verleştiriliyorlar. Televizyonda, radyoda gazete ve dergilerde, yayınlarında redaktörlük yapıyorlar. Yaratıcılığa, yazarlığa epeyce vakitleri kalıyor. Öğretmenlik, avukatlık, mimarlık, mühendislik vapan yazarlar da var. Ayrıca bir destan, bir oyun, roman yazmak isteyen kişiler, hazırladıkları taslağı Yazarlar Birliğine bildirerek, maaş almaları için 5-6 ay izni alıyorlar. Bu süre içinde maaşları işliyor. Tasarladıkları eser bitiremezlerse bir iki ay da Yazarlar Birliğince destekleniyorlar. Birliğin bu işlere avrılmış fonu var. Bu kolaylıklardan yararlanarak, köylerde, işçi çevrelerinde, hayatın türlü alanlarında geniş incelemeler yapıp malzeme toplayan bölgece eserini güclendiren yazarlar çok. Birliğin güçlü, bütün üyelerden kesilen % 2.5 lardan geliyor. Telif hakkı, genel olarak % 12.5 kadar tutuyor. Şiirin bir mısrası bir leva eder. Otuz mısralık bir şiir 225 lira kadar tutuyor. Gazeteler, dergiler, yayınları bu paraları çok kere pesin ediyor. Şiirin bir mısra bir leva olusu, mısraların kısa kısa olması gibi bir sonuç yaratmış. Tanıtılmış ozanlara «Akrabâlık edip halkı kandırmasın» diye takıldım. Orada bulunduğum sürece gerek Türkçe gerek Bulgarca çok şiir kitabı karıştırdım. Walt Whitman'ın 100 kadar uzun mısralı şiirlere

Kültür şenlikleri, köylüleri de içine alacak biçimde düzenleniyor. Türkü ve oyun yarışmaları günlerce sürüyor. Bunlardan bir grup.

rastlamadım. Kısa mısra hevesi, daha hiç kitap bastırılmamış genç ozanlara da geçmiş. Donka Melmedin'ın damadı Petko Bratinov, 1966 da 700 mısralık bir kitap çıkaracak. İlk şiir kitabı. Onun mısraları da kısaydı. Petko, şiirlerinin çoğunda Amerikalı gençlere sesleniyordu.

Yazarlar Birliğinin «Literatura Front» (Edebiyat Cephesi) adında, haftalık, büyük boy dört sayfalık bir gazetesi var. Baskı sayısı 40.000. Burada edebiyat üstüne makaleler, eleştiriler, hikâyeler, şiirler, kısa roman tefrikaları, yerli ve yabancı yazarların yapılmış konuşmalar yayınlıyor. Ülkenin en tanınmış edebiyat organı budur. Ayrıca aylık ve dört aylık dergiler var. Bütün ülkede çıkan her türlü dergi sayısı 196 dir. Bunların yıllık baskı toplamı 18.500.000 dir. Mizah yazarlarının baskısı daha da yüksek. «Eşek Arısı» anlamına gelen «Şirsel» 2.500.000 basıyor. 1964 yılında bütün ülkede avrı adlarla 3436 kitap basılmış. Bunların genel baskı sayısı 33.705.690 dir. İnsan basına düşen kitap ortalaması (4,2) dir. Uluslararası kıyaslamaları bilmiyorum. Bu ortalamanın çok yüksek olduğunu belirtiyorlar. İki üç yıl önce ölen bir genç ozanın lüks baskılı, plâkılı şiir kitabı, iki seferde 50.000 basılmış. İkinci baskı ben öradayken basılmış ve hemen tükennmişti. Daha da basılır diyorlardı.

Gelecek yıl atınasını yazını kutlayacak olan ve «Şeftali Hırsız» adlı filmi hikâvesini yazan Emilijan Stanef ile bir akşam vemeği yaptık. İsteğim üzerine bana Bulgaristandaki edebiyat ödülleri

riğini anlattı. Bunlara ilgi çekici olanlarını sıralıyorum:

1. Georgi Dimitroff ödülü: Devletin iki yılda bir bilime, edebiyata, tiyatroya ve baleye verdiği bu ödül, Bulgaristanın en büyük sanat ödülü. Bilim ve edebiyat ödülü beşer bin leva. Tiyatro ve bale dörder bin. Edebiyatın seçiciler kurulu 30 kişilik, yazarlar, eleştirmenler, ressam ve müzikerler. İçlerinde politikacı yok. Yılın adayları gazetelerde açıklanır. Halktan ve okuyuculardan oymektupları gelir. Adaylar hakkında eleştiriler çıkar. Seçim işi böylece kamu ovuna mal edilir. Bu armağanı geçen yıl, bir öğretmen hayatını anlatan «İvan Kondareff» adlı romanıyla Emilijan Stanef almış. Roman biraz uzunmuş. «Artık olgunlaştım, bundan sonra daha kısa yazacağım» diyor kendisi. Aynı yıl Dimitir Metodiyev adlı ozana da bu ödül verilmiş. İkisine de beşer bin leva, bizim parayla otuzbeşer bin lira. Georgi Dimitroff edebiyat ödülüne daha önce romancılarından Georgi Karaslavov, Andre Gulaşki, Dimitir Dimof, Dimitir Talef; ozanlardan Veselin Hancef, Valeri Petrof kazanmışlar. Ödülle birlikte «Seçkin sanatçı», «Halk artisti» gibi ünvanlar da veriliyor.

2. Yazarlar Birliği ödülü: Her yıl hikâye ve romana, şiire, eleştiriye ikişer bin leva olarak dağıtılıyor. Yazarların o yıl çıkan kitapları konu alıyor. O dalda iyi kitap yoksa ödül verilmiyor.

Bunlardan başka Gençlik Örgütü'nün de edebiyat ödülü varmış. Millî Eğitim Bakanlığı yılın en iyi çocuk kitabına 1500 ile 2000 leva arasında ödülleri dağıtıyor. Belli dergi ve gazetelerin de bizdeki gibi ödül yarışmaları varmış. Yanam Söndürme Örgütü'nün, sendikaların da sanat ödülleri varmış.

Bulgar yazarları böyle bir ilgi içinde... Önceki meslektaşlarının adları türlü caddelere, türlü kurumlara verilmiş. Salonlarda, sokaklarda, parklarda büstleri, anıtları. Bütün eserlerini dört cilt, boy boy baskıları yapıyor, adları anılıp duruyor.

Bulgar sineması devlet eliyle ve bir merkezden yönetiliyor. Yukarıda andığım «Şeftali Hırsız»'ı çok ödüler. Yazarı Emilijan Stanef pek hoşnut değil: «Sinemacılar, filmi bir olaylar dizisi olarak görüyorlar. Oysa ki süzelliik parçalarında değil, bütünündedir. Sinema, eserin bütününü değil koruyor» diyor. Film Merkezi'nde istediğim üzerine «Şeftali Hırsız»'nın bir gösterisini yaptılar. Dönüşü, oharımsız bir estetik-bevazı dı. Ralifin Voly Radof Kompoz 1918 Savasları O-lav Timova'da geçiyor. Reg on ulstun savas itisakları. Tel öveller içinde gülmeye yurt özlemli, sebk ve sevinç çekiyorlardı. Refoşer komutanının konda-zında özel bir kart ve konuşan baharında sefaletler vardı. Şeftali esmağı, onun bir tuteak komutanına karısına tutuluyordu.

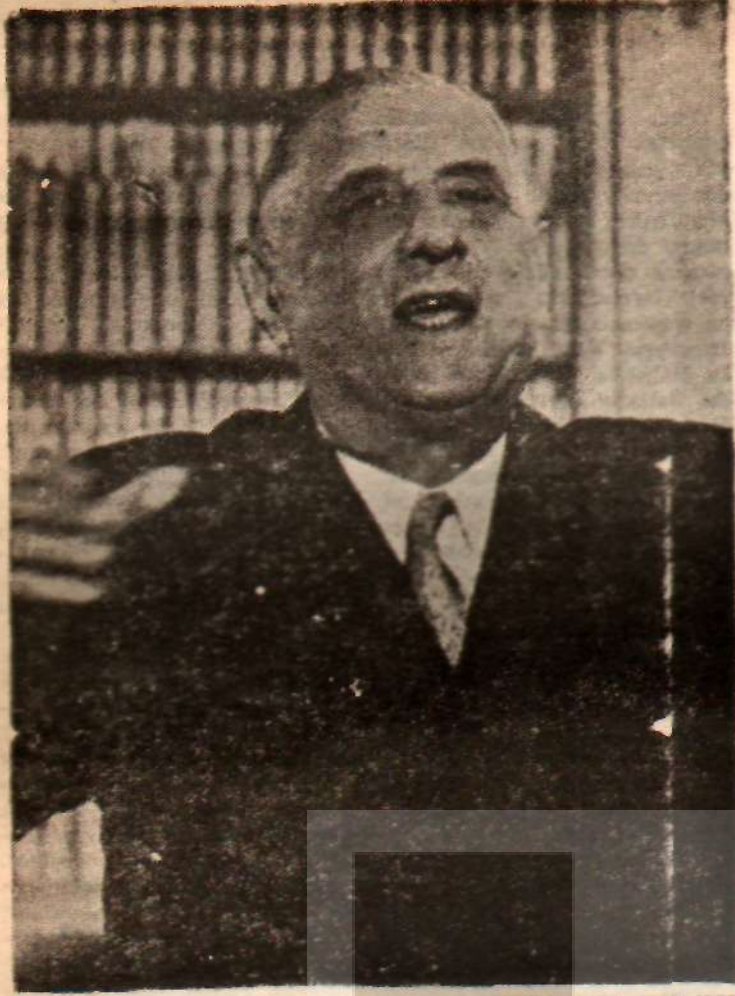
Genç kadın Liza'yı Bulgar Neneva Kokanova, Şeftali Hırsız İvo-yu Yugoslav oyuncusu Rade Markovici canlandırıyor. Bulgar — Yugoslav işbirliği yalnız sinemada değil; Almanyaya giden karayolunun Yugoslavyadan geçen uzun kısmını da birlikte yapıyorlar. Bu yoldan Almanyaya en çok Bulgar sebze ve meyvaları taşıyor. Film boyunca tutsaklar yanık türküler söylüyorlar: «Benim vurdum orda, dağların ardındadır. Köyüm ordadır. Köyümde sevgili vardı. Bulgar subayları da İvan Vazof'un bir şarkısını mırıldanıyorlar: «Madalya ve nişan için değil, yurdumuz için döğüşük...»

Gösteri bittikten sonra, müdür yardımcısı Gençof, merkez gezdirdi. Stüdyoların teknik olanakları yüksekti. Bunlardan 750 ve 1250 M2. olan ikisini gördük. O sırada stüdyonun birinde Avus turyahlar bir çekim yapıyorlardı. Burada yılda sadece 11 uzun film yapılıyor. Daha fazla, örneğin 25 film yapabilirler ama, iyi senaryo kıtlığı varmış. Oyuncuları da yetinirmiş. Oyuncuların çoğu, bizdeki gibi tiyatrodan geliyormuş. Hemen bütün filmlerini dışarıya, sosyalist ülkelere satıyorlar. Son yıllarda Amerika'ya da film satıyorlar. Büyük festivallere katılıp iyi dereceler tutturuyorlar. Kısa metrajlı öykümanterleri ve korton filmleri de çok iyi. Bunların çoğunu okullar, televizyon ve kooperatifler için yapıyorlar. «Papatyay» ve «Eşek» adlı ikisini ilgilyle seyrettim. Eşek'i Batı Alman Televizyonu için yapılmış, Todor Dinof'un «Papatyay»'ı da dışarda çok tutulmuş. Ben oradayken Varna Festivalinde de gösterilmiş ve çok beğenilmişti. Galiba bizimkilerle bir değişimi de yapılmış. Bizimle film alışverişinin konusunda görüşmeler yapıyor. Gençof, «Galiba iyi sonuç alınacak» diyor. Yalnız bizim çok film yaptığımız, bu yüzden kaliteyi düşürdüğümüzü de ekliyordu. Bir yılda onların 11 filmi nerde, bizim 110-120 filmimiz nerde!..

Gezim sırasında tiyatro ve bale çalışmalarını tatıldi. Bazı gruplar turneye çıkıyorlar. Bu alanda hiçbir örnek göremedim. Geçen yıl İvan Vazof Tiyatrosu'nda oynanan «S» adlı oyunu çok ödüler. Oyunu ozan Cazarof yazmış. Cazarof'la Sofya'da avaküstü el sıkıştık. 1944 öncesinde bir olayı Stalin zamanına uzulmuş. Anlatıldığına göre iki genç var. Birisi savcı, birisi sanık. Babaları, faşizmle vanılan savasta berabermiş. Soru varızki, genç sanığı cezalandırmak istiyor Savcı, «Babalarımız beraberdi bir de avrılmıyacak» diyor arkadaşını tutuyor. Cazarof oyunu «ekiz duruşma» halinde işlemiş. Önce hiçbir tiyatroya Saverji oynamak istememiş. Ama Cazarof savcıyı, Bileşim Başkan Cıvkof, Pıv, dişe doğru bir ceza çıkırmış. Cazarof özel arabasına binmiş, Başbakanın ardına düşmüş. Polisler

Varna'daki uluslararası bale yarışına bir tek balerinle biz de katıldık. Birinciliği bir Küba'lı aldı. Resimde yarışçı ulusların bayrakları.

General de Gaulle, milliyetçi bir dış politika izlemektedir. Washington, Generalin «demode» savdığı milliyetçi politikasından şikâyetlidir ve Atlantik Câmiası gibi milletler topluluklarında, milli egemenlik haklarının kısıtlanmasından yanadır. Ne var ki bu tür milletler toplulukları, istense de istenmese de, zorunlu olarak, büyük ortanın hegemonyasına yol açmaktadır. Atlantik Câmiası, bir cins modern Amerikan imparatorluğu sayılabilir. Milletlerarası birleşmeler, A. B.D.'nin egemenlik alanını genişletme yolunda bulunduğuna usta bir aldatmacadır. Prof. Duverger, aşağıda okuyacağımız Le Monde'da çıkan önemli yazısında, Türk milliyetçilerinin üzerinde dikkatle durması gereken bu önemli meseleyi dile getirmektedir.

GENERAL DE GAULLE'ÜN MİLLİYETÇİ POLİTİKASI

Prof. Maurice Duverger

General de Gaulle politikasına karşı Birleşik Amerikanın giriştiği taarruzu mevsimsiz bulmakta herkes birleşmektedir. Fakat asıl mesele bu değildir. Eğer Amerikalılar «tasta» bahçesalar, harekete şimdiki başlamaları daha iyidir. Böylece 5 Aralık seçimlerinden önce, vanı iş isten geçmeden, Fransızlar için hükümetlerinin izlediği yolu değerlendirmeye imkân doğacaktır. Vatandaşlarımızın milli politikalarına, dost da olsalar yabancıların müdahalesinden hoşlanmadıkları bellidir. Fakat bu müdahaleler hakkı olursa, kızgınlık yüzünde kahr ve neticede akıl ağır basar. Bunu Cezayir Harbi sırasında Washington, IV. Cumhuriyet Hükümetlerinin körlüğünü tenkid ederken gördük.

MİLLİYETÇİLİK
Bugünün asıl meselesi, Washington'un çok daha az hakkı olmasıdır. General de Gaulle diplomasisinin kabul edilemeyecek bir çok yanlışları bulunduğunda şüphe yoktur. Ortaklarımızı hiç ce sayışı tek başına olma arzusu Avrupa egemenliği rüyası, belli başlı kararların tahrik edici ve spektaküler niteliği, erişilecek istenen amaçların gizli tutulması, amaçlar ve araçlar arasındaki ölçsüzlük, tahli görülemez. Fakat «tahli» çeken biçimlerde ve eskimsiz bir üslupla da olsa de Gaulle Amerika ve öteki Batı ülkelerini «görmedikçe» daha doğrusu «örmezlikten geldiği» bazı tarafların meseleleri ortaya koymaktadır.

«İmtilâz» şartlardan diğerlerini bir de az çok temelinde yatan

aynı büyüklükteki milletlerin birleştirilmesi bahis konusuysa, bütünleme (entegrasyon), herkesin hakkına saygıya dayanan, eşizme gömülme yerine öteki devletlerle olan dayanışmayı derinleştiren gerçek bir işbirliğine götürür. Fakat orta ve küçük milletlerin, onları kat kat aşan bir dev etrafında birleşmesi söz konusuysa, zorunlu olarak, bir büyük devletin egemenliği maskelenen sahte bir câmiasıya ulaşır. Aslında bu bir imparatorluk türüdür.

ATLANTİK CÂMIASI

Washington'un iyi niyetlerine rağmen, Atlantik Câmiasının gerçek niteliği budur. Amerikan Hükümeti, Kennedy'nin güzel formülüne uygun olarak, «liderliği», «ortaklığa» çevirmeyi «amimiyet» arzulamaktadır. Fakat bunu yapamaz, zira Avrupa ile Amerika arasındaki kuvvet ilişkilerini değiştiremez. NATO içinde, Avrupsanın Amerikaya karşı denge kurabilmesi için, onun da Amerika kadar birleşmiş ve bağlanmış olması gereklidir. Eski Dünyanın Fransa, İtalya, Almanya gibi milletleri, Birleşmiş Avrupada, Amerikanın Teksas, Idaho ve Kaliforniyasından daha fazla muhtâciyete sahip bulunmamaktadır. Bu tip bir birlik, belki bir gün gerçekleştirilebilir. Fakat o gün, heylî uzaktadır. Şimdiki nesil, muhtemelen bu birleşmeyi görmeyecektir. Atlantik Câmiası içinde daha uzunca süre Amerika tek bir millet, tek bir hükümetin tek sesi olarak kalacaktır. Halbuki Avrupa çok sayıda milletlerin seçtikleri hükümetlerin çok sayıda oyları ile karar verecektir. Fizik güç bakımından Amerika ve Avrupa eşit olsa bile, bu yönde farkı, ciddi bir politik eşizlik yaratacaktır.

Fizik güç bakımından da denge yoktur. Avrupsanın ekonomik ve demografik potansiyeli, Amerikaya benzer durumdadır. Amerika ve Avrupa firmalarının büyüklükleri ve aralarındaki ilişkiler meseleleri tamamen değiştirilmektedir. Dünyanın en büyük teşebbüsleri, bir kaç işletmesiyle Amerikan şirketleridir. Bu şirketler, Avrupa ekonomisinin önemli bir kısmını ele geçirmişlerdir. Avrupa firmalarının Amerikan ekonomisinde egemenliği ise, çok nadir görülmektedir. Amerikan kontrolü altındaki firmaların Avrupa üretimi içindeki payı, toplam olarak hâlen pek fazla değildir, fakat öteki sektörlerde bu pay şimdiden önemli hâle gelmiştir. Böylece Avrupa ekonomisine nazarın, Amerikan ekonomisi hâkim pozisyonda bulunmaktadır.

Askeri ve diplomatik güçler arasındaki eşizlik, bu denizesizliği arttırmaktadır. Bir yandan Sovyet ekonomik bürhanı ve Pekin ayrılması, öte yandan Amerikanın müthiş silahlanma çabası, 1950 yıllarının iki kutuplu milletlerarası ilişkilerini geniş ölçüde değiştirmiştir. Hâlen tekelci üslupla bir dünyaya girilmiş bulunuyoruz. Bu dünyada, az çok hegemonyaya durumunda olan süper bir millet, öteki milletlere nazarın büyük üstünlük sağlamıştır.

Kore Harbi sırasında, bazen bir Avrupalı Hükümet başkanının —genellikle İngiliz Başbakanının— daha simli davranması için Amerikan Başkanı nezdinde teşebbüslere giriştiği görülmekteydi. Bu teşebbüslere, bir takım sonuçlar da alınmaktaydı. Bugün Vietnam konusunda kimse bu cins teşebbüslere kalkışmamaktadır. Zira bunun anlamsızlığını herkes bilmektedir. Elbette, hiç bir milletlerarası hegemonya, hiç bir iç iktidarın mutlak olmadığı gibi, tam değildir. Fakat hegemonya durumunda bir devlete karşı mukavemet, iki başlı bir dünya içindeki ilişkilere nazarın, farklı meseleler ortaya çıkarmak tadır. Kabul edilebilir ki, her blok, daha küçük milletlerin bağımsızlığının zedelemeye pahasına iç birliğini güçlendirebilir. Böylece karşı blokun genişlemesine karşı herkes daha iyi korunmuş olabilir. Fakat hegemonyaya dayanan bir sistemde, hâkim devlet ile ötekiler arasındaki farkların sıkıştırılması, bu devletin ötekiler üstündeki egemenliğini arttırmaktadır.

SAVUNMA

Amerikan gücünün genişlemesi, ortaklığa dayanan bir Atlan-

tik Câmiası fikrini daha da hayali kılmaktadır. Bu sözde câmiaların her birinde, A.B.D. istese de istemese de, zorunlu olarak lider rolünde bulunacaktır. NATO, önemli meselelerde A.B.D. Başkanının karar serbestisini gerçekten kısıtlayamaz. Amerika, önemli işlerde değil, ikinci planda meselelerde, NATO'nun ortak iradesini kabullenmelidir. Washington'un, egemenlik haklarının terki ve milletlerarası birleşmeler bütünlemeler hakkındaki propagandası samimi olabilir. Fakat kuvvet ilişkileri, bir Atlantik câmiasında, Amerikanın egemenlik haklarından gerçekten vazgeçmiş birleşmeye ya da bütünlemeye gitmesini engellemektedir. Bu vazgeçiş, ancak önemsiz meselelerde mümkündür. Aksine Câmiası çerçevesi, A.B.D.'nin kendi kararlarının uygulama alanını genişletir. Kararlar, sadece A.B.D. hudutları içinde uygulanmak yerine, sözde Câmiasının bütün topraklarında engelsiz yürütülebilir.

Güçler arasındaki eşizlik çok büyük olunca, bir Câmiası çerçevesinde hâkim devletin basısına mukavemet edilmez. Câmiası, bu devletten korunma imkânını ortadan kaldırır. Korunma, milli egemenlik zürhuna sığınarak, dışarıdan daha iyi yapılabilir. Bu zürh, elbette çok kuvvetli değildir. Bununla beraber bazı manevra imkânlarına sahip Fransa gibi orta boy bir devlet için milli egemenlik zürhünün aşılmasının daha güç olduğunu denetçiler göstermektedir. Bazıları, Washington'un askeri himayesi sayesinde doğduğu için manevra imkânlarını hayali olduğunu ileri sürmektedirler. Ne var ki bu iddia, meseleyi hiç bir şekilde değiştirmemektedir. Eğer Amerika, Generalin kafa tutmasına rağmen, Fransayı askeri bakımdan korumaya devam ediyorsa, herhalde bunu Fransızlara olan aşkından dolayı değil, kendi milli güvenliği Fransanın Sovyet egemenliği altına düşmesini önlemeyi gerektirdiği için yapmaktadır. Tarafsız bir Fransa Tito tipi bir Fransa, NATO'ya sâdik bir Fransa gibi Amerika tarafından korunacaktır. Zira Sovyetleşmiş bir Fransa, bütün Batı Avrupa için korkunç bir tehdit teşkil edecektir. Eğer Batı Avrupa Moskova egemenliğine düşerse, Amerikanın geleceği tehlikeye girecektir. General de Gaulle, bu gerçeği, kendisinden önce gelen Fransız devlet adamlarından daha iyi anlamıştır.

General, özellikle daha elverişli şartlardan yararlanmıştır. Beşinci Cumhuriyet döneminde Fransız milliyetçiliğinin çok daha fazla belirmesi, Generalin şüpheye kadar, olayların gelişmesinin sonucudur. Evvelce Hind Çin ve Cezayir harplerinde gömülmüş bir Fransanın elleri serbest değildi. Nitekim bağımsız diplomasi, General'in iktidara geldiği 1958 yılında değil, özellikle Cezayirde barışın imzalandığı 1962 tarihinden öte belirli

hâle gelmiştir. Hatta Dördüncü Cumhuriyete, Hind Çin harbinin bitmesi ile Cezayir harbinin başladığı kısa dönemde, Mendes — France Hükümetinin varlığı ve Avrupa Savunma Câmiasının reddi ile bir ölçüde diplomatik bağışsızlığın görülmesi ilgi çekicidir.

Bununla beraber, Paris'in Amerikan hegemonyasına mukavemeti, Avrupsanın öteki ülkeleri tarafından desteklenmezse, başarsızlığa mahkûmdur. Generalin politikasının zayıf noktası buradadır. Muhalefet bu zayıf noktaya yüklenmelidir. General de Gaulle politikasının temel çelişmelerinden biri, Amerikan baskısından kurtarma rüyası gördüğü ülkeleri, onun kollarına itmesidir. Böylece, özellikle Önemek istediğini teşvik etmekte ve Bottu kötü bir yola götürecektir olan Bonn — Washington mihveri etrafında Ortak Pazar dostlarımızın toplanmasına yol açmaktadır.

RODEZYA

Sömürgeci Beyazların Oyunu

Rodezya'nın sömürgeci beyazları, nihayet tek tarafı olarak bağımsızlıklarını ilân ettiler. Rodezya'da 220 bin sömürgeci beyaz ve 4 milyon parya durumunda Afrikalı vardı. Egemen beyaz azınlık, sıkı bir ırk ayırımı politikası uygulamakta ve şüphaların parlamento ancak göstermelik temsiline yanaşmaktadır.

İngilizlere, eski sömürgecinin, ırkı bir devlet olarak bağımsızlığını ilân etmesini önlemeye çalıştı. Fakat hiç bir zaman yeterli kadar enerjik olmadı. Bağımsızlık ilânı hâlinde, askeri müdahaleye gitmeyip ekonomik müevvidelerle ve tenekelemlerle önceden açıkladı. Bütün bunlar, ırkı beyaz azınlığın çaresizliğini arttırdı. Kenya'da sivahlar, beyaz azınlığa karşı ayaklandı. Man Mau sınıra çıkan İngilizlere, Rodezya'daki beyazlar darbesi karşısında çok yumuşaktı. Rodezya'nın bağımsızlığını ilân edenler, İngiliz KONSEİ tarafından takibi edilirdi. Bu ilave karşı çentik bir abluka hareketine girişilecekti. Bütün bunlar vetecek mi? Rodezya'nın beyaz azınlığı, ekonomik ablukaya karşı tedbirler, eni herhalde çoktan almıştır. Birleşmiş Milletler ve İngiltere aldatıcı varım tedbirler yerine beyaz azınlığın zorbalığın bir anda vokedecek çareli her türlü tedbir almamalıdır.

Kenya'da bir kaç beyazın hava tahliyesi diye paraşütçülerle vahşi katliamlara girişenler. Rodezya beyazlarının barbarlığı, varışında vavastan ahırlarsa ırk ayrımcılarının suç ortağı olmaları kurtulamazlar.

İLHAN SELÇUK GÜZEL AMERİKALI

ÇIKTI
5 Lira

Fahir Öngör Yayınları — P.K. 918/İstanbul
Genel Dağıtım: Uğrak Kitabevi — Beyaz Saray/Beyazıt

(YÖN — 130)

YENİ DERGİ

Yöneten : MEMET FUAT
YENİ ROMAN ÖZEL SAYISI

Alain Robbe - Grillet, Nathalie Sarraute, Michel Butor, Claude Mauriac, Maurice Nadeau, Jean-Paul Sartre, Samuel Beckett, Claude Simon, Robert Pinget, Monique Wittig, Philippe Sollers gibi yazarların Yeni Roman'ın anlatan incelemeleri ve bu akımı çeşitli yönleriyle anlatan örnekler.

136 Sayfa, 5 Lira.
DE YAYINEVİ, VILAYET HAN, KAT 2, CAGALOĞLU

(YÖN . 131)

BİR KAYNAK: SİNEMATEK

Onat Kutlar

Henri Langlois, basın toplantısında olumsuz bir tanınımı yaptı Sinematek'in:

«Bir film mezarlığıdır Sinematek». Böyle sinematekler oldu yeryüzünde. Örneğin Nazi Almanyasının ünlü «Rex Film Arşivi». Binlerce film vardı bu arşivde. Ama hepsi de gömülmüştü. Kimse bu filmleri göremezdi. Ne sinema sanatçısına açıktı ne de sinema seyircisine. Kısaca halka sırtını dönmüştü.

Oysa gerçek bir Sinematek'in olumlu etkileri bir müzenin ya da bir kitaplığın etkilerini her zaman aşar. Bir mezarlık değil, yaşayan ve yaşatan, hem geçmişe hem de geleceğe dönük bir kuruluştur Sinematek. Evet, Sinematek her şeyden önce bir arşivdir. Orada Sinema sanatının geçmiş bütün ürünleri elde edildiği ölçüde saklanır, korunur. Yapımcıların, sinema işletmecilerinin oldukça zayıf dik kat ve özenlerine bırakılmış, bu yüzden ortadan kaybolan, sakatlanan, bozulan filmler orada toplanır. Böylece geçmişin filmler gibi en gerçekçi belgeleri unutulmaktan kurtulur. Ama Sinematek'in belki de en önemli görevi bu noktadan sonra başlar. Bir film deposu olmakla kalmaz. Çalışmanın bu en etkili sanatı ile halkın karşı karşıya gelmesini sağlar. Yeni düşünceler, yeni sanat anlayışları nasıl ancak, yüzyıllar önce yazıldığı halde gerçekliklerini, etkileme güçlerini yitirmemiş kitaplarla, yepyeni ve bugünü yansıtan ya da geleceğe dönük kitapların bir arada, canlı ilişkilerinden doğuyorsa filmler için de durum aynıdır. Bu ilişkiler ve ortaya çıkan ürünler toplumun evrimsel gelişmesinin vazgeçilmez tanımlarıdır. Sinema sanatının yaşama mıza katılması da böyle olmalıdır. Toplumun dönüşümleri için itici, zengin ve hiç bir şeyi dikkatten uzak tutmayan yaratma ortamları gereklidir. Kitaplıklar, müzeler, nitelikleri gereği böyle ortamlar olmanın uzaktırlar ya da bu olanaktan gereği gibi yararlanılmamıştır. Ama aptalca yasaklamalar bir yana bırakılırsa, örneğin Türkiye'de canlı bir yayın ortamı vardır. Kaynaklar birbiriyle karşılaşmakta, genç kafalar yeni

Henri Langlois

bir bireşime ulaşacak sayısız bilim ya da sanat yapıtları küçük ama hep kıpırdayan kitaplıklarına taşıyabilmektedirler. Oysa günümüzde sinema kitaplardan da fazla bir şeydir. Yaşamamıza, Minerva'nın sessiz baykuşunun uçmaya başladığı saatlerde değil, her saatte, herkesle birlikte karışıyor. İçinde sonsuz görüntülerin tozu bu küçük ışık demeti, küçük bir periskop gibi dar kişisel suları mızdan geçmiş, bugünü, düşümleri ve gerçekleri ile bütün yer yüzünü görmemize yarıyor.

Öyleyse Sinematek, bir devordan bir arşivden ibaret kalmaz. Harıl harıl kitapların okunduğu kıyı kahveleri, üniversite koridorları, genç yayın evlerinin durmadan işleyen küçük odaları, öncü tiyatroların sahne arkaları gibi bir kavga'nın cephe gerisi olmak zorundadır.

Bugün Türkiye'de Sinema

sanatının bu anlamda evrimsel gelişmesinden söz açılmaz. İki nedeni var bu durumun:

1. — İlk neden yönetmenlerin, endüstri koşullarını bahane ederek, genellikle sanatçı kaygılarından uzak duruşları, hattâ bundan korkularındadır. Yapımcılar elbette dünyanın her yerinde yalnızca parayı düşünürler. Önemli olan yönetmenlerin davranışlarıdır. Bugün Türkiye'de yapımcıya isteklerini kabul ettiren yönetmenler de var. Ama onların da çoğu zaman aynı «DAR - BEYOĞLU - FILM - DÜNYASI» içinde kapalı kaldıkları, örneğin dış toplumsal gelişmelerin etkisi ile çevrilen ve Yeşilçam geleceği ile hiç bir ilgisi bulunmaması gereken iddialı filmlerin bile barlar, göbek sahneleri v.s. gibi yapay ayrıntılardan kurtulamadıkları görülüyor. Son zamanlarda hem edebiyatta hem de diğer sanatlarda başlayan tuhaf bir ulusallık anlayışı giderek yönetmenlerin yabancı ülkeler sineması karşısındaki korkusunu desteklemekte, onu adeta üç defa kilitlenmiş başlı bir eski zaman kutusu numuna getirmektedir: İlk kilit kendi yeter-sizliğinden, ikincisi yapımcı baskısından, üçüncüsü de devre kışlarını hatırlatan yanlış bir ulusal sanat anlayışından.

2. — Evrimsel gelişme yok oluşunun ikinci nedeni bir kaç ay öncesine kadar bir Türk Sinematek'inin bulunmamasıdır. Ülkemizde eski ve yeni filmleri bir arada gösteren sinemalar yoktur. Az sayıda iyi, ama hepsi de iki - üç yıllık film lerdir gördüğümüz. Onlara mah kûmuz. Ve bu filmlerin kaynaklarını bilmediğimiz için onları çoğu zaman gerektiği gibi kavrayamıyoruz, yararlanamıyoruz. Oysa bir Dreyer'le bir Bergman'ı bir arada görmek, bir Stroheim'la bir «Yeni Dalga»yı karşılaştırabilmek, bir Pudovkin'le bir De Seta'yı arka arkaya iki seansta seyretmek

142'SİZ ŞİİR

142 siz bir Mühürdar akşamında sen vardın,
Çok ilerde karanlık Osmanlı sarayları
Günümüzün bulutlarında martılar
Bizim geleceğimizi uçuyor rüzgârda.
Bir Bekirâğa Bölüğü, bir Sultanaahmet
Unutulmaz resimleri kadınlarımızın
Yılların kasmaşında işliyor elleri
142 ye ödendiğimiz yaşantılarda.

Senin özgür sesin, mısra mısra tükenmeyen,
Dilimin ana pınarı, kutsal kaynak.
Esnlendikçe halkının gözbebeklerinden
Sadecce sifirlerle kendini tutuklamak,
Büyük bir özürüllüğe doğru . daha doğru
Aşamalarla bitmeyen uzavlar yolu.
Geriyeye düşünceye kadar iferi varmak.

142 siz bir Mühürdar akşamında,
Hiç bu kadar yakın duymadım.
Bir kez bile arımediğim Binhasımın
Bir ösuvü sibi dolastımın te'min dallarında.
Cenheler, cenheler, cenheler..
Tın'ın'de. Dumlunınar'da. Sakarya'da,
Dağmamış olanların bile vasadığı
Sözcüklerin tarihe dönüştüğü günler.

Şükran Kurdakul

peyvenî olanaklar getirebilir.

İşte yeni kurulmuş olan Türk Sinematek'in görevi bu olacaktır. Bir yandan filmleri (hep sinden önce Türk filmlerini) toplayarak kaybolmaktan kurtarmak, öbür yandan da Sinema sanatını geçmiş ve bugünü ile yansıtan programlar düzenleyerek gerçek bir çalışma alanı yaratmalıdır.

Bu yüzden Sinematek çalışmalarından en çok yararlanacak olanlar, Türkiye'de görülmeyen filmleri sadece seyretmek isteyen özentili çevrelerden çok, sinema yönetmenleri ve genç seyircilerdir. Pek yakında başlayacak olan üniversite gösterilerine duyulan ilgi, genç seyircinin bu olanağı çok iyi bir biçimde kullanacağını simdiden kanıtlamıştır. Yönetmenlerin ilgisi de kendi sanatlarına karşı saygıların bir ölçüsü olacaktır. Sinematek'e karşı olan bir yönetmenin davranışı ile «ben kitap okumam» diyen bir roman yazarının davranışı arasında ayırım yoktur.

Bu yazıyı özellikle genç sinema eleştirmenleri, genç yönetmenler ve genç sinemaseverler için yazdım. Sinematek, içi geçmiş arşivcilerin kilitli kapılar ardında sakladıkları raf raf filmler yığını olmayacaktır. Ül kemizde her kurum için olduğu gibi onun için de yaşama koşulu tektir: Canlı, geleceğe ve halka dönük bir kurum olmak.

Bağımsız bir kurumdur Sinematek. Ne devlete bağlıdır ne de herhangi bir özel kuruluşa. Bu yüzden para olanakları sınırlıdır. Ama bu sınırları da yurmayaacak bir düzenle başladı işe. Bunu sürdürmek de, yozlaştırmak da bizim elimizdedir.

Henri Langlois'ya üç soru

Yeryüzü sinemateklerinin öncüsü ve 50.000 filmlik bir arşive sahip Fransız Sinematek'inin Müdürü olan Henri Langlois, Türk Sinematek'inin açılış dolayısıyla ülkemize geldi. Bu önemli sinema adamına, bazı yakından ilgilendiren üç soru sorduk. Bu soruları ve cevaplarını olduğu gibi yayımlıyoruz.

Soru: Bir Sinematek'in o ülkenin ulusal sinemastı üzerinde ne gibi olumlu etkileri olabilir? Bunu özellikle Türk Sinematek'i ve Türk Sinemastı yönünden soruyorum.

Cevap: Elbette büyük olumlu etkileri olacaktır. Bilmediğim çok az şey bana Türk filmlerinin genel kalitesinin çok yüksek olmadığı izlenimi verdi. Bu bakımdan da Sinematek'in önemli yardımları olabilir. Elbette Sinematek Türk filmine pazar bulamaz. Gerçi bu da olmuştur. Örneğin Japon sinemasında böyle bir duruma rastlıyoruz. Ancak burada Japon filmlerinin zaten yüksek olan sanat değerlerini unutmamak gerekir. Türk Sinematek'inin bu bakımdan en büyük faydası, arşivlerinde bulunan Türk filmlerinin başka sinemateklerde toplu gösteriler halinde gösterilmesini sağlamak olacaktır. Çünkü her Sinematek, başka ülkelerin filmleri hakkında (değeri ne olursa olsun) kendi seyircisine bir fikir vermek ister.

Soru: Sinematek, o ülkenin sinemasına, yalnızca mevcut endüstrinin ürünleri ile yukarıda söylediğiniz biçimde ilgilenerek mi, yoksa New York okulu, Free Cinema, Satyajit Ray örneklerinde olduğu gibi endüstri dışı bir sinema ortamı yaratarak mı daha çok yararlı olur?

Cevap: Her ikisini de yapmalıdır. Bir ülkede mevcut sinema endüstrisi üzerine dikkatle eğilimmesi gereken bir alandır. Ancak bunun dışında elbette para olanakları ile sınırlı küçük bir filmcilik merkezi ya da ortamı kurulabilir.

Soru: Bu endüstri ürünleri arşive alınırken ne gibi ölçüler kullanılmalıdır? Hiç bir sanat değeri olmayan piyasaya filmleri de arşivde saklanmalı mı sizce?

Cevap: Elbette. Herhangi bir seçime şiddetle karşıyım. Biz bir müzeci, ya da galeri sahibi değiliz. Bir sanatçı gibi değil bir arşivci gibi davranmalıyız. Yıllar önce hiç bir sanat değeri olmadığı yargısı üzerinde birleşen u'ce eserli sonradan birer şaheser sayıldığını gördüm. Ayrıca tarih bakımından da önemli bir sorundur bu. Geçmişin en önemli tanıkları filmlerdir. İyi olsun kötü olsun her film bu tanıklığı yapar. Bu seçim ancak filmler gösterileri sırasında yapılabilir. Fransız Sinematek'i arşivinde bulunan her film göstermez elbette. Belirli bazı ölçüler kullanılır. Türkiye için de durumun değişik olduğunu sanıyorum.

GERARD DE NERVAL

Bir Luxembourg yolu

O canım kız geçti göçecek,
Diri ve çevik bir kuş gibi:
Elinde pırl pırl bir çiçek,
Dilinde yeni bir ezgi.

Belki bu dünyada tek onun
Yüreği yüreğime uygun;
Derin gece lere boy göstererek,
Bir bakışta karanlığı deleecek!...

Ama nerde, .. genelğin bittii...
Elveda, yüzüme vuran ışık...
Tatlı koku, canım kız ve dirlik...
Geçiyordu mutluluk, .. kaçtı gittii!

Türkçesi: TEO

EGERAN. RESTİ CEKİYOR

İki Mason teşekkülü arasındaki çarpışma böylece başladı. Dünyanın hemen her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de Masonluk iki ayrı kuruluştaki toplanmıştır. Türk Yükseltme Cemiyeti olarak resmen tescil edilmiş bulunan Türkiye Büyük Locası, çırak, kalfa ve üstad ünvanlarını taşıyan ilk üç derecenin en yüksek otoritesidir. Masonların büyük çoğunluğunu toplayan Büyük Loca, teşkilâtın görevini teskil etmek tedir Türkiye Mason Derneği adı ile resmen tescil edilen Yüksek Şûra ise, 4 ilâ 33 üncü derece masonların en yüksek organıdır. 21 Nisan 1957 tarihli bir konkordato ile iki teşekkül birbirlerinin yetki alanlarını ve bağımsızlıklarını tanımışlardır. Ne var ki Yüksek Şûra, masonluğun vahdeti ve masonluk prensip ve geleneklerinin korunması hakkında konuşulunca hareketsiz kalmadı.

Her halde iç ve dış dostluklarına güvenen Büyük Üstad Egeran, Masonluğun en yüksek organı olan Yüksek Şûranın 13 Haziran 1965 tarihine kadar seçim durumunu düzeltme teklifini sert bir dille reddetti. Egeran ve kâatibi Nafiz Ekemen, Yüksek Şûraya vazdikları 7 Haziran tarihli mektupta, «Büyük Locamıza bağlı Loca Üstadı Muhteremleri üzerine baskı yapmak gayretlerini masonluğa vakıf etmemektir. Yakınsız ve Masonluğun yüksek menfaalarına aykırı hareketleri önleyecekleri beklendikimiz bazı biraderlerin, Türk Masonları arasındaki birlik ve beraberliği zedeleyen fevri teşkilatları kapılarak muayyen bir tarzda zikretmek suretiyle seçimlerimiz hakkındaki durumun düzeltilmesi gibi verdiğimiz talebi ileri sürmesini kabul etmez kabul etmezlikteyiz» diyorlar.

Büyük Üstad Egeran aynı gün, Muhterem Localara ve bütün kardeşlere «tarihi mesaj»ını göndererek, isim vermeden Ali Galip Taş'a ve dolayısıyla Yüksek Şûraya ateş püskürüyor, tehditler yağdırıyor: «Türkiye Büyük Locası seçimleri üzerinden bir avdan fazla bir zaman geçmiş bulunuyor. Seçimlerden evvel ve seçimler esnasında, bir Üstadın, seçimlere müdahale etmiş olması vefatıdır gibi. Localarımızda benim alevhime kardeşlerimizi kıskırttığını ve Türk Masonluğunun birlik ve beraberliğini yıkmaya çalıştığını müşahade etmekteyim.

Masonik toleransın azamısını göstererek bu üstadın hareketlerine aklı hikmetin rehber olacağını ve bozucu faaliyetlerine kendiliğinden son vereceğini bueüne kadar sabırla bekledim. Bu bekleme aciz telâkki ettiğini ve vıkcı faaliyetlerini aksine genişlettiğini ve Türkiye Yüksek Şûra'daki vazifesinden de faydalanarak Dünya Masonluk Tarihinin kaydetmediği pervasızlıkla, aradaki konkordatodan başka hiç bir münasebet ve alakası bulunmayan Hür ve Müstakil Büyük Locamıza dil ve el uzattığını üzüntü ile kavdetmiş bulunuyorum.

Bu meyanda, kardeşlerimin usule ve nizamı uygun intihabı ile deruhte etmiş olduğum Büyük Üstadlık vazifemi de hiçe sayarak, tamamen ayrı bir masonik teşekkül olan ve Büyük Locamızın Türk Masonluğu üzerindeki yüksek otoritesini bir konkordato ile tanımış bulunan Yüksek Şûraya bağlı bir haysiyet divanına beni sevkettiğim ter tibiinde bulunmuştur. Bütün bu hususlar dikkate alınarak hislerinin zebunu bu üstad hakkında gereken masonik muamele yapılacaktır.

Bir daha açık ve sarılı olarak ifade etmek isterim ki, sıvasetle hiç bir zaman uğraşmadım ve sıvası hayata geçmeye de niyetim yoktur. Bu itibarla beni, Masonluğumuzun sıvasete karıştırmış olmak gibi bir töhmet altında bulandırmak isteyenlerin asıl sıvaset vaktlerini öğrenmekten üzüntü duvmaktayım. Ne acıdır ki hakikatte asılsız dedikodular çıkarmak suretiyle beni verime calımlar değil yalnız masonluğumuzun sıvasete âlet etmek, sıvasetli masonluğumuzun ta canı evine kadar sokmakta asla tereddüt etmemektedirler.»

BÜGÜNCE ÇELMEYİ VEREK

MASONLUĞA HİZMET

Arkadaş Demirel'i Genel Başkan

Anglosakson Temsilcisi Mobilci Necdet Egeran Büyük Üstadlığı kaybetti

yapmak için gerçeğe aykırı belge düzenleyerek sıvasetli Masonluğun ta can evine sokan sanki Egeran değildi! Egeran, masonların en yüksek organı önünde nihayet hesap vermek zorunda kalınca da «Bileiç gibi bir zerici seçilmesinin diye bu işi yaptım» diyerek, Demirel ve «Demirel'i çok aşan büyük kuvvetler» hatırına politika bataklıkları na nasıl saplandığını acıkça itiraf etmektedir: «Böyle bir veskaya sâhib olmasaydı, Demirel, AP lideri olamayacak ve büyük bir partinin başına, ırkçı, kovu muhafazakâr bir lider geçecekti. İâk zihniyetli, medenî bir insana vârdım etmekle, mensubu bulunduğum Mason Cemiyetine de hizmet ettiğimi kanatılmıyordum.»

AYRILMA TEHDİDİ

Ne var ki yaz başında işler, bu safhaya henüz gelmiş değildi. Egeran, henüz yüksekten atıyordu. Daimi Heyet de Egeran'ı destekliyordu. Daimi Heyet 25 Temmuzda, Yüksek Şûra Egeran aleyhindeki faaliyetlerine son vermediği takdirde konkordatoyu feshetmeye ittifakla karar vermişti. Büyük Üstad ve Kâatibi, 27 Temmuz 1965 tarihli vâzi ile, ultimatomu Türkiye Yüksek Şûrasına iletiverdi: «...Meşru bir seçimle iş başına getirilmiş olan Büyük Üstad üzerine baskı yapmak ve masonluk üzerindeki kutsal otoritesini zedelemek maksadıyla Yüksek Şûraya bağlı bir haysiyet divanına verilmiş bulunduğu ve usulüne dahi riayet edilmeden tertiplenen bu divanda gıvaben muhakeme edilmesinde ısrar edildiği.

— Tetkiki ancak Türkiye Büyük Locasına bağlı kurullarca mümkün olan konular ileri sürülerek eski Büyük Üstadın (Ekrem Tok) teccive edildiği ve bunun atölyelerde okutturulmasıyla Yüksek Şûranın Türkiye Büyük Locası üzerinde hâkim bulunduğu kanaatinin uyarandırıldığı.

— Yüksek Şûranın bazı yönetici-

leriyle Daimi Kâatibinin (Muhittin Osman Omay) Türkiye Büyük Locası delegeleri üzerinde baskı yapmak suretiyle Büyük Üstadın istifaya davet edilmesini temin için çalışıldığı.

— Yukarıda belirtilen sebep ve hareketlerle 30 Nisan 1957 tarihinde Büyük Daimi Heyetçe kabul edilmiş bulunan Yüksek Şûra ile Büyük Loca arasında mün'akit konkordatonun tarafınızdan ihlâl edilerek işleme bir hale getirilmiş bulunduğu tesbit olunmuştur.

Bu hareketler kat'i olarak Yüksek Şûranızca durdurulmadığı ve metnine ve ruhuna harfiyen riayet olunmadığı takdirde mezkûr konkordatonun feshi cihetine gidileceğine ittifakla karar verilmiştir.»

YÜKSEK ŞÛRA
RESTİ GÖRÜYOR

Hareket durmadı. Yüksek Şûra, beş birader tarafından kaleme alınıp Şûraya bağlı bütün biraderlere gönderilen 31 Temmuz tarihli sirküleri Büyük Locaya göndermekle yetindi. Sirküler, Hâkim Büyük Âmir Hazım Atif Kuyucak imzasını taşıyordu. Sirkülerde özette şunlar belirtilmekteydi:

«1 — Türkiye Büyük Locasının 1 ve 2 Mayıs günü yaptığı seçimlerin nasıl ve hangi şartlar altında cereyan ettiği o toplantıda bulunan biraderlerimizce bilinmektedir.

2 — Masonluğun temel kurallarından biri doğruluk ve dürüstlük, diğeri de politikamın mahfil kaonlarından içeri sokulmamasıdır. Buna rağmen her iki esas prensibe muhalefet eden bir birader (Egeran) maalesef üstad seçilmiştir.

3 — Bildiğiniz gibi, bugün Türkiye Büyük Locası ile Yüksek Şûra arasında 30 Nisan 1957 tarihli bir konkordato vardır. Böyle bir anlaşmaya bağlı

olarak her iki teşekkül arasındaki münasebetler, milletlerarası münasebetleri andırmaktadır. Devletler arası hukukta herhangi bir devletin idare veya esas bünyesinde milletlerarası ahlak ilkelerine aykırı bir değişiklik vukua geldiği takdirde o devleti tanıyıp tanınamak yetkisi devletler ailesindeki her milletin hakkıdır. Bunun gibi gerçektirici bir sebebin ortaya çıkması halinde Yüksek Şûra Büyük Locayı ve karşılıklı olarak Büyük Loca da Yüksek Şûrayı tanınamak hususunda serbesttir.

4 — Her Yüksek Şûranın remzi (ilk üç derece) loca kurma selâhiyeti vardır ve gerektiği zaman bu selâhiyetini kullanır. Nitekim bugünkü Türkiye Büyük Locasını teşkil eden mahfillerin nüvesi de Yüksek Şûra tarafından kurulmuş ve sonradan üç derecenin idaresi Büyük Locaya devrolunarak konkordato aktedilmiştir.

Büyük Loca bu konkordatoya ve masonluğun temel ilkelerine riayetkâr kaldığı ve özellikle Büyük Locayı ve dolayısıyla Türkiye Remzi Masonluğunu Dünya Masonluğuna karşı temsil eden zatı seçerken masonluğun dürüstlük ve politikadan uzaklık gibi umdelerine uyduğu müddetçe, Yüksek Şûranın remzi mahfiller açmak hususunda hiç bir düşüncesi varit olamaz... Masonluğun genel kurallarına aykırı bir seçim neticesini tanımamasını Yüksek Şûradan istemek. Büyük Locanın Yüksek Şûra işlerine müdahalesinden başka bir şey değildir.

5 — Masonluğun hemen her memlekette 1—3 ve 4—33 derecelere ayrılmış olması, bir geleneğe hürmet ve idarede kolaylık düşüncesinden doğmuştur. Gerçekte her yüksek karargâh mensubu bir birader Büyük Locanın bir üyesi olduğu gibi her Büyük Loca üyesi de va bugün bir yüksek atölye mensubudur, vahut yarın olabilecek bir namzettir. Yoksa masonlukta idare bakımından, görünüşte ne gibi tefrikler yapılmış olursa olsun, birlik esastır.

...Yüksek Şûra gayri meşru ve gayri muntazam telâkki edeceği bir büyük locayı tanıyıp tanınamakta tam bir serbestiye sâhib olduğu kanısındadır. Her hangi bir gerekçe ile bir büyük locayı tanımakta sakınca görüldüğü takdirde alacağı tedbirlerin takdiri de yine yalnız Yüksek Şûraya aittir.»

EGERANIN MASONLUKTAN İHRACI

Hukuki açıdan Yüksek Şûranın üstünlüğünü ve Şûranın azimli tutumunu ortaya koyan sirküler etkisini göstermekte gecikmedi. Başta Büyük Üstad Kaymakamı Nuri Pere olmak üzere Daimi Heyet üyelerinde tereddütler başladı. Yüksek Şûra, azimli tutumunu sürdürerek, yetkili organında 22 nci derecede mason Necdet Egeran'ı masonluktan ihraç kararı aldı ve bunu Büyük Locaya bildirdi. İhraç, seçimle Büyük Loca Büyük Üstadlığına gelen Egeran'ın bu mevkiini kaybetmesi için yeterli değildi. Büyük Locanın yetkili organları da bir karar almak durumundadırlar. Nihayet Yüksek Şûranın ve localardaki genç masonların ağır baskısı altında Daimi Heyet, Egeran'ı istifaya zorladı.

Masonluğu, milletlerarası bir politika oyununa âlet eden Egeran böylece cezalandırılmış oldu. Fakat masonluğun bazı Anglosakson çevrelerinden destek gören ve nüfuzlu komprador grubu bir araya zetiren «business» kandaşın veâleivi kolayca kabulleneceği sanılmamıştır. Egeran venilse de, masonluğun milletlerarası kapitalizme vasılahat «business» kanadı venileinin inikantını almaya çalışacak ve venil venil Egeranlar sahneve çıkaracaktır. Fakat yine de kabul etmek lâzımdır ki toplumu görüşlü genç masonlar ile Egeran tipi lider imâl edici bir kapitalizme ayak uyduramayan bazı klasik masonlar, İskoçya Büyük Locası İkinci Fahri Nâzırı ve Türkiye Temsilcisi Büyük Üstad Necdet Egeran'ı yere sermeye başarak önemli bir iş görmüşlerdir.

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

**BASIN
İLAN KURUMU**
YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

(BASIN — 19935)